Тошкент ҳақиқати

РЎЗНОМА 1928 ЙИЛ 11 ДЕКАБРДАН ЧИҚА БОШЛАГАН

№ 186 (10.182).

1991 йил 25 сентябрь чоршанба

Баҳоси 8 тийин.

Вилоят ижтимоий-сиёсий рўзномаси

Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузурида суҳбат

23 сентябрь куни Ўзбекистон Республикасининг Президенти И. А. Каримов Ўзбекистонда меҳмон бўлиб турган Европа ҳамжамиятлари комиссиясининг элчиси жаноб Майкл Эмерсонни қабул қилди.

Бўлиб ўтган суҳбат чоғида мамлакатни, шу жумладан Ўзбекистонни ривожлантириш билан боғлиқ масалалар тилга олинди. Бозор муносабатларига ўтиш, мулкчиликнинг шакллари, шартномавий мажбуриятлар асосида бошқа республикалар билан алоқалар, Ўзбекистон Республикаси ташқи иқтисодий фаолият миллий банкини, тижорат банкларини тузиш, аҳолини ижтимоий ҳимоя қилиш тўғрисида гап борди. Европа ҳамжамиятларининг иттифоқдош республикалар эҳтиёжларига муносабати муаммоларига эътибор берилди. Ўзбекистон Президенти одамларнинг, айниқса кам таъминланган кишиларнинг турмушини яхшилаш учун республикада амалга оширилаётган тадбирлар тўғрисида гапириб берди.

Майкл Эмерсон ўзига билдирилган эътибор ва самимий суҳбат учун Ўзбекистон Республикасининг Президентига миннатдорчилик билдирди.

Суҳбатда Ўзбекистон Республикаси Президентлик Кенгашининг аъзоси, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Вазирлар Маҳкамаси Раисининг ўринбосари Б. С. Ҳамидов, Ўзбекистон Республикаси ташқи ишлар вазири Ш. Н. Маҳмудова қатнашди.

(ЎзТАГ).

ШУ кунларда ўзининг 50 йиллик тўйини нишонлаётган пойтахтимизнинг «Компрессор» заводида юқори самара берувчи компрессор станцияларининг янги авлодини яратишга киришилди. Уларни синаш ишлари муваффақиятли ўтгани ҳолда жаҳон стандартларига мос келиши ҳам тан олинди ва «аъло»га баҳоланди. Суратларда: заводнинг илғор йиғув бригадаси аъзолари (чапдан ўнгга) Г. Ханявин, В. Половинкин ва бригада бошлиғи М. Шамсуддинов; янги компрессор станциялари буюртмачиларга жўнатиш учун тайёр.

Сураткаш Р. ШАМСУТДИНОВ, (ЎзТАГ).

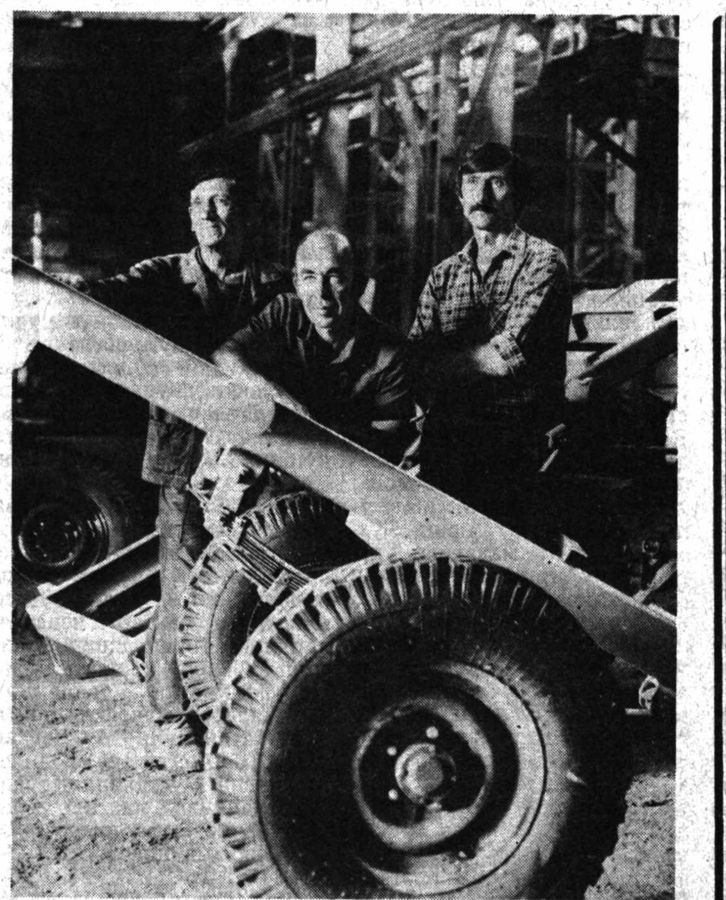

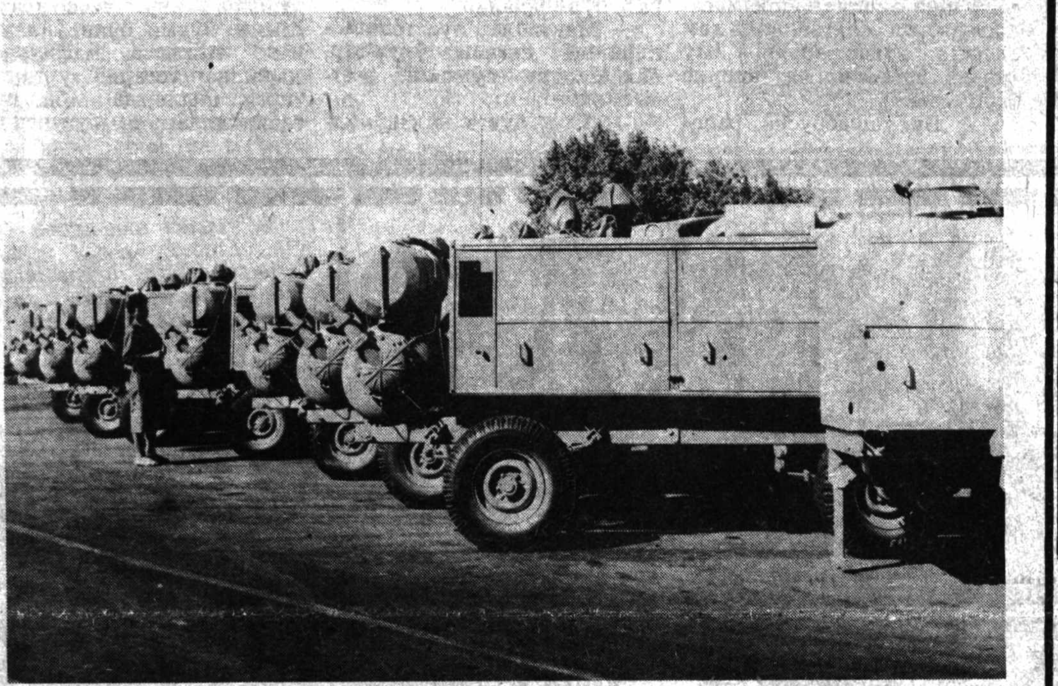

УРУҒЧИЛИК ФОЙДАМИ ЁКИ ЗИЁН?

• Акс-садо •

Сарлавҳани ўқиган киши дарҳол «Албатта, уруғчилик кони фойда, дейиши мумкин. Йўқ, аслида ундай эмас экан. Жамоатчи мухбиримиз Калинин ноҳиясидаги «Бўзсув» давлат хўжалиги директори Алишер ҒАФФОРОВ билан шу хусусда суҳбатлашди.

— **Алишер Ғаффорович, сиз бу ерга яқинда раҳбар бўлиб келдингиз. «Бўзсув» ноҳиядаги йирик хўжаликлардан бири ҳисобланади. Бир вақтлар хўжаликнинг довруғи бутун жумҳуриятга кетган эди. Айтинг-чи, сизнингча хўжаликнинг иқтисодий аҳволини яхшилаш учун нима қилиш керак?**

— «Тошкент ҳақиқати» рўзномасининг 20 сентябрдаги сонида ноҳиямиздаги Калинин номли колхоз раиси Рашид Каримов билан «Ким кафолат беради?» суҳбати эълон қилинди. Ҳақиқатан ҳам, сабзавот уруғчиликдаги муаммолар мақолада жуда тўғри кўрсатилган. Мақолада уруғ етиштирувчи хўжаликларнинг ҳам ўз дардиҳасрати муаммолари бордир, деб тўғри айтилган. Буни бизнинг хўжалик мисолида ҳам кўрса бўлади. Саволингизга келсак, биз етиштираётган асосий маҳсулот — сабзавот ва полиз экинлари уруғининг харид нархларини ошириш лозим. Қаранг, бозор иқтисодиётига ўтиш муносабати билан бизга берилаётган техника воситалари, ёнилғи, мойлаш материаллари, уруғ ва бошқа иш қуролларининг баҳоси 400—500 фоизга оширилди-ю, бироқ уруғнинг нархи ўзгармади. Ишчиларнинг ойлик иш ҳақлари 30 фоизга ошди. Бундан ташқари, уларга ой сайин товон пули ҳам бериб борамиз. Шуларнинг ҳаммасини ҳисоб қилсак, бир йиллик харажатимиз 1 миллион 425 минг сўмни ташкил қиларкан. Ишлаб чиқарган маҳсулотларимизни давлатга сотадиган бўлсак, унинг миқдори харажатнинг учдан икки қисминигина ташкил этади, холос. Бошқача қилиб айтганда, йилни 600 минг сўм зарар билан якунлашга тўғри келмоқда.

— **Уруғларнинг харид нархлари бироз бўлса ҳам ошгандир?**

— Хабарингиз бўлса керак, сабзавотнинг харид нархлари деярли 100 фоизга кўтарилди. Баъзилариники ундан ҳам кўп. Лекин, сабзавот ҳосилдорлигини кўпайтиришда асосий омил ҳисобланадиган айрим сабзавот уруғлари нархи 1990 йилга нисбатан фақат 25—30 фоизгина ошди.

— **Демак, хўжаликда уруғ тайёрлашдан кўра сабзавот етиштириб давлатга сотиш кўпроқ даромад келтирар экан-да?**

— Ҳа, шундай деб хулоса чиқариш мумкин. Бироқ, жумҳуриятда сара сабзавот етиштиришни кўпайтириш учун аъло навли уруғлар зарур. Буни кимдир етиштириш керак-ку, ахир. Бу вазифа бизнинг зиммамизга юклатилган. Уруғ фойдалими ёки маҳсулот? Саволга жавоб бериш учун рақамларга мурожаат қилайлик. **Агар биз бир гектар ерга тарвуз экиб, ундан 20 тонна ҳосил олиб, ҳар бир килограммини 40 тийиндан сотсак, 8000 сўм даромад қилган бўламиз. Агар шунча ҳосилнинг уруғини олсак ундан 100 килограмм аъло навли уруғ чиқади. Унинг ҳар килограммини 26 сўмдан сотсак, борйўғи 2600 сўм даромад олган бўламиз.** Бунинг устига уруғ олиш жараёнидаги ортиқча меҳнатни айтмайсизми? Даромади меҳнатига арзимайди. Ошқовоқнинг килоси 26 тийин. Бир гектар ердан камида 200 тонна ҳосил олинади. Демак, бу 5 минг сўм деган гап. Шу ердан олинадиган ошқовоқ уруғига эса бор-йўғи 1800 сўм пул тўланади. 400 килограмм укроп уруғини 10 сўмдан сотсак, 4 минг сўм бўлади. Харажати эса 5 минг сўмдан ошиб кетади. Қарангки, хўжалик меҳнати энг кам бўлган укропнинг ҳар гектаридан минг сўмдан зарар кўрмоқда. Қолган экинларни-ку, қўяверинг.

— **Бундан чиқди, хўжалик давлатдан анча-мунча қарздор экан-да?**

— Бўлмасам-чи. Ҳозир бизнинг давлатга тўлайдиган қарзимиз 2 миллион сўмдан зиёд. Ярмини шу йилнинг ўзида тўлашимиз керак. Хўш, бу аҳволда қандай қилиб фойда оламиз-у, давлатга қачон қарзимизни тўлаймиз?

— **Хўжаликни иқтисодий томондан кўтариш учун фақат уруғларнинг харид нархларини ошириш билан иш битмаса керак. Бошқа ички имкониятлар ҳам бордир?**

— Ҳозир хўжаликда 5 миллион шартли банка тайёрлаш қувватига эга бўлган консерва цехи қураяпмиз. Шунингдек, бошқа кичик корхоналар очиш режаларимиз ҳам бор. Ҳудудимиздаги қишлоқларнинг кўпчилигида газ йўқ, йўллар асфальтланмаган, уларни қуришга пул ҳам йўқ. Шунинг учун биз ишчилар билан бамаслаҳат акционерлик жамияти ташкил этмоқчимиз. Агар хўжаликда 500 нафар одам ишлайдиган бўлса шуларнинг ҳар бири минг сўмдан пул бериши лозим. Ана шу маблағ ҳисобига ижтимоий муаммоларимизни ҳал қилмоқчимиз. Жамиятга пул берган одамларга эса йил сайин маълум миқдорда фойда бериб турамиз.

— **Хўжаликнинг бу йилги иш режалари ҳақида ҳам гапириб берсангиз?**

— Бу йил 80 тонна уруғ, 3 минг тоннадан зиёд сабзавот, 260 тонна сут, 50 тонна гўшт, 60 тонна мева ва бошқа хўжалик маҳсулотлари ишлаб чиқаришимиз лозим. 500 гектар майдонга уруғбоп экинлар экилган, 50 гектар ерга эса сабзавот экканмиз. Биз Янгийўл консерва заводига помидор етказиб беришга шартлашганмиз. 85 гектар жойга «Ўзбекистон» навли помидор экcан эдик. Ундан сара уруғ билан бирга 2 минг тоннага яқин шарбат олиб, махсус транспортда заводга жўнатдик.

Хулоса қилиб айтганда, юқори ҳосил олиш учун сара уруғ керак. Нарх белгилашга алоқадор ташкилотлар уруғ баҳоси масаласини қайтадан кўриб чиқишлари мақсадга мувофиқдир.

Суҳбатдош Н. ҚОДИРОВ.

Калинин райони янгиликлари

ПИЁЗ ЭКИЛМОҚДА

«Москва» давлат хўжалиги деҳқонлари ҳар йили пиёздан юқори ҳосил олишга эришмоқдалар. Ўтган йили 15 гектар ерга кечки пиёз экилиб, парвариши кўнгилдагидек ўтказилди, Гектаридан ўртача 19,5 тоннадан ҳосил олинди. Хирмонга Малик Асқаров, Тастанбек Бекетов, Аббос Ҳошимов, Баҳодир Набиев, Мўмин Бегалиев етакчилигидаги деҳқонлар катта ҳисса қўшдилар. Бу йил ҳам эртаги экиндан бўшаган 40 гектар ерга кечки пиёз уруғи сепиш ишлари бошлаб юборилди.

* * *

Шу хўжалик деҳқонлари бултур эртаги картошка режасини уддалай олмаган эдилар. Шундан жиддий хулоса чиқарилди. Бу йил эрта баҳордан картошкага барча агротехник тадбирлар асосида ишлов берилиши ва салқин тушганда қондириб суғорилиши туфайли кўзланган мақсадга эришилди. Режадаги 600 ўрнига 600,5 тонна картошка шаҳарликлар дастурхонига юборилди.

И. ҚОСИМОВ.

НУРХОНА ҚИШГА ТАЙЁРЛАНМОҚДА

АНГРЕН ноҳия давлат электр станцияси вилоятимизнинг етакчи нурхоналаридан ҳисобланади. Бу ерда ҳар йили миллиард киловатт-соатлаб нур ҳосил қилиниб, жумҳуриятимиз халқ хўжалиги эҳтиёжлари учун етказиб берилмоқда. Электр қуввати таъминотининг бир маромда бўлиши маълум даражада шу станция жамоаси меҳнатига ҳам боғлиқ. Шунинг учун ҳам корхона энергетиклари иш маромини қиш шароитларида ҳам сусайтирмасликка пухта ҳозирлик кўрмоқдалар.

Бу ишда, айниқса, ёқилғи-транспорт цехи ишчи-хизматчиларининг ҳиссаси катта бўлаяпти. Ҳозир бу ерга келсангиз қизғин меҳнатнинг устидан чиқасиз. Кўмир бамисоли тоғ каби уйилиб ётибди. Экскаваторлар, бульдозерлар тиним билмай ишламоқда. Составларда келтирилган ёқилғи жамлаб қўйилмоқда.

Йил бошидан бери эса 1680 минг тонна ёқилғи келтирилиб, бу билан йиллик топшириқнинг 84,6 фоиз бажарилиши таъминланди. Шу кунларда эса қиш мавсуми учун иложи борича кўпроқ ёқилғи ғамлашга ҳаракат қилинмоқда.

Одатда қиш мавсумига киришдан олдин нурхонада 350 минг тонна кўмир жамлаб қўйилиши керак эди. Ҳозиргача эса бундан анча кўп ёқилғи келтириб қўйилди. Унинг умумий ҳажми 480 минг тоннадан ҳам ошиб кетди. У сурункасига ёқилганда бемалол тўрт ойга етади.

Жамоанинг бундай меҳнат ютуқларига тажрибали ишчи-хизматчилар муносиб ҳисса қўшдилар. Катта машинист Ўринбой Собиров, машинист Ўктам Исмоилов, уларнинг ёрдамчилари К. Алимов, А. Олтибоев ва бошқаларнинг хизматлари салмоқли бўлди. Илғорлар ҳақида гап кетганда албатта чилангар А. Чугунов номини ҳам тилга олиш ўринлидир. Чунки 20 йилдан ортиқ вақтдан бери ишлаб келаётган бу моҳир ишчи унумли ва сифатли меҳнат қилиш қатори ўз касбини кўплаб ёшларга пухта ўргатиб келмоқда. Жамоа илғорларининг ўртача иш кўрсаткичлари 110 фоиз атрофида бўлмоқда.

М. МУҲАМЕДОВ.

СУРЪАТ КЎТАРИЛАДИ

ТЎЙТЕПА (ўз мухбиримиздан).

Вазиятни ҳисобга олиб, тадбиркорлик билан иш юритиш албатта, яхши натижа беради: «Коммунизм», «Северний маяк», Энгельс номли, Ленин номли, Ким Пен Хва номли жамоа хўжаликларининг пахтакорлари олиб бораётган ишлар бунга мисолдир. Улар биринчилардан бўлиб танлаб пахта теришни бошлаган эдилар. Шунинг учун ҳам яқинда ташкил этилган қизил карвонда мазкур хўжаликлар қўшган ҳисса салмоқли бўлди.

— Бу йил ҳар гектаридан 32 центнердан ҳосил олиш, жами 2400 тонна пахта сотишни режалаштирганмиз,— дейишди Ленин номли колхоз миришкорлари,— бунинг учун ҳамма имконият бор. Ҳосилнинг чўғи яхши. Эртаиндин терим машиналари ёппасига ишга тушади.

Дарҳақиқат, бу хўжаликдагина эмас, умуман районда ҳам машина теримига катта эътибор берилаётир. Етиштирилган ҳосилнинг 84,7 фоизи машиналарда терилади. Қизил карвонни ўтказиш олдидан бўлиб ўтган механик-ҳайдовчиларнинг кўрик-танловида хўжаликларда техникалар мавсумга пухта созланганлиги, механизаторлар маҳорати ошганлиги аниқланди. Ҳар бир механизатор мавсумда кам деганда 150 тонна пахта теришга сўз берди.

Ўз навбатида пахта заводида ҳам янги мавсумга ҳар жиҳатдан ҳозирлик кўрилди. Мавжуд 3 та қабул пункти ва майдонлар пухта созланди. Бунинг натижасида ҳар куни кам деганда йиллик планга нисбатан 10 фоиз пахтани қабул қилиб олиш имконияти вужудга келди.

Шундай қилиб, Ўрта Чирчиқда ҳам пахта йиғим-терими қизғин паллага кирмоқда. Эртаиндин суръат кўтарилади.

Каноп: режани биринчи бўлиб бажардилар

Айни кунларда вилоятимиз далаларида каноп ўрим-йиғими ниҳоясига етказилмоқда. Бу йил давлатга 115 минг тонна кўкпоя топширишга аҳд қилган деҳқонлар мавжуд техника ва бошқа имкониятлардан самарали фойдаланишга ҳаракат қилиб, илк ютуқларни қўлга киритдилар. Ғалаба районидаги «Коммунизм» колхози меҳнаткашлари режадаги 3 минг 575 тонна ўрнига 4 минг 300 тонна кўкпоя етказиб бердилар.

Райондаги Ленин номли колхоз деҳқонлари ҳам бу соҳада пешқадамдан қолишмадилар. Хўжаликда мўлжалдаги 4050 тонна ўрнига 4150 тонна каноп пояси топширилди.

Далаларда уруғлик учун ажратилган каноп экинини парвариш қилишга ҳам алоҳида эътибор берилмоқда. Тажрибали канопчилар уруғликни обдон етилтириб, сўнг йиғиштириб олиш учун ҳамма воситаларни шай қилиб қўяётирлар.

Н. ИСАЕВ.

ИШ ШАРОИТИ ЯХШИЛАНМОҚДА

ОЛМАЛИҚДАГИ рух заводида ўнлаб рационализаторлар техникавий ижодкорлик билан шуғулланмоқдалар. Кейинги вақтда улар бераётган таклифларнинг аксарияти ишлаб чиқариш ва меҳнат шароитларини яхшилашга қаратилганлиги билан диққатга сазовордир. Шу йилнинг ўтган ойларида бундай муаммоларни ҳал қилишга қаратилган ўндан ортиқ таклиф тушди.

Улар орасида электролит цехининг эритувчиси Ё. Халимендикнинг таклифи самаралилиги билан ажралиб туради. У кўп изланишлардан сўнг печларни тузатиш ва тозалаш вақтида заҳарли газларни сўриб олишнинг осон усулини топди. Натижада бу ишларни амалга оширишда распираторлар кийишга ҳожат қолмади. Бу таклиф ҳеч қандай иқтисодий самара бермайди. Бироқ, иш шароитини тубдан яхшилайди. Бундай ҳолда меҳнат қилиш анча енгиллашади.

• «ОБУНА - 92» •

Тошкент ҳақиқати

ҚАДРДОН РЎЗНОМАНГИЗГА ЁЗИЛИШНИ УНУТМАНГ!

1992 йил учун рўзнома ва ойномаларга обуна давом этмоқда. Бошқа нашрлар қатори «Тошкент ҳақиқати» рўзномасига ҳам 1 августдан бошлаб барча алоқа бўлимларида обуна қабул қилинмоқда.

«Тошкент ҳақиқати»нинг бир йиллик обуна баҳоси — 25 сўм 68 тийин, ярим йилга 12 сўм 84 тийин, уч ойга эса 6 сўм 42 тийин.

Ҳурматли муштарийлар! Фурсат ғаниматлигида ўз рўзномангиз — «Тошкент ҳақиқати»га обуна бўлишга шошилинг!

ДОИМИЙ ҲАМРОҲ

ШУ КУНЛАРДА рўзнома ва ойномаларга 1992 йил учун обуна давом этмоқда. Матбуот нашрларининг нархи кўтарилган бўлишига қарамай рўзномалар ҳар бирининг ўз муштарийлари бор. Мен ҳам ўзимни «Тошкент ҳақиқати»нинг чинакам мухлисларидан бири ҳисоблайман.

Рўзнома ва ойномалар билан доимо мулоқотда бўлиб келган киши ўз ҳаётини уларсиз сира тасаввур қилолмайди, айниқса, қишлоқ жойларидагилар. Бироқ қишлоқда хоҳлаган вақтингда хоҳлаган рўзнома ва ойномаларни сотиб ололмайсан, негаки қишлоқ шароитида рўзнома ва ойномалар сотиладиган дўконлар йўқ. Шунинг учун мен фурсатни бой бермай, ҳеч иккиланмай «Тошкент ҳақиқати»га ёзилдим. Негаки у менга доимо ҳамроҳ. Рўзнома саҳифаларидаги шеър ва ҳикояларни айниқса севиб ўқийман. Шунинг билан бирга одоб-ахлоқ, меҳр-оқибат, инсоф-диёнат, аёллар латофати ва кўпроқ аччиқ ҳақиқатдан ҳикоя қилувчи мақолаларни ўқишни истайман.

Фотима ТУРАЕВА, Ғалаба ноҳияси, Гул қишлоғи.

● *Депутат ва сайловчи*

Наказлар бажарилмоқда

ЎТГАН йилги сайловолди учрашувлари қизғин мунозараларга айланиб кетганди. Ўшанда сайловчилар ўз депутатларига катта масъулият юклаб, наказларини бажаришини шарт қилиб қўйгандилар. Ҳозиргача деярли берилган наказлар бажариляпти. Пойтахтнинг Киров районидаги Ишчилар шаҳарчаси маҳаллаларида истиқомат қилаётган аҳоли ўз депутатларидан хурсанд. Чунки улар халқ фаровонлигини ўйлаб иш тутмоқда. Масалан, Уста Ширин кўчасида қариялар чойхонаси, новвойхона ва маиший хизмат шохобчалари иш бошлаганига анча бўлди.

Яқинда полковник Хўжаев номли кўчада ҳам янги болалар поликлиникаси ишга тушди. Илгари Янгиариқ, Кисловодск, Жомий каби маҳаллалардаги аҳоли Ишчилар шаҳарчасида болалар поликлиникаси йўқлигидан Юнусободга қатнашарди. Бу ердаги поликлиниканинг 3-сонли филиали эса кичик, жуда тор хоналарда жойлашган эди. Натижада маҳаллалар аҳли ўз депутатларига мурожаат қилишди. Яқинда ана шу поликлиниканинг очилиш маросими бўлди. Ҳозир 100 дан зиёд малакали врач ва ҳамширалар замонавий тиббиёт техникаларидан фойдаланган ҳолда ўзларига бириктилган ҳудуддаги мавжуд мактаблар ва болалар боғчаларига яқиндан хизмат кўрсатяптилар.

Ўз касбига меҳр қўйган Г. Шодмонова, М. Мирсолиева, С. Йўлдошева, З. Акбарова, Ш. Мирзаева, М. Аҳророва каби хушмуомала, ширинсухан врачлар ва тиббиёт ҳамшираларининг хизматидан аҳоли бениҳоя хурсанд. Улар болаларимизнинг соғлиғи учун ғайрат билан ишга киришиб кетдилар.

Шунингдек сайловчилар ариқларда сув оқизиш масалаеини ҳам кўтаргандилар. Йиғинда сўзга чиққан Киров район ободончилик бошқармасининг бошлиғи О. Хўжаев маҳаллалардаги ариқларга катта анҳордан сув чиқариш учун насос лойиҳаси тайёр бўлганлигини, қувурлар топилса эрта-индин ишга киришиб кетажакларини айтиб ўтди.

Йиғилиш сўнггида сайловчилар наказларини бажаришда ташаббус кўрсатаётган ҳамда бу ишларга бош-қош бўлаётган депутатларга миннатдорчилик изҳор қилдилар ва яна янги наказлар бердилар.

Абдуфаттоҳ НАБИХЎЖА ўғли, кекса журналист.

ИШБИЛАРМОНЛИК ДАВР ТАЛАБИ

ТАДБИРКОР БЎЛИШ ОСОНМИ?

ОҲАНГАРОНдаги «Стройпластмасс» комбинатида йилнинг ўтган ойлари режалари барча соҳалар бўйича ортиғи билан уддаланди. Биринчи ярим йилликда эса жами 29510 минг сўмлик маҳсулот ишлаб чиқарилди. Бу ўтган йилнинг шу давридагига нисбатан 590 минг сўмлик кўпдир. 2124 минг квадрат метр линолеум, 295 тонна пластмасса қувурлар, 4387 минг сўмлик ўрнига 4790 минг сўмлик халқ истеъмоли моллари тайёрланди. Биз осонлик билан санаётган бу рақамлар ортида жамоанинг катта меҳнати, талай муаммолар ётибди.

— Хом ашёни асосан РСФСР вилоятларидан, Украинадан оламиз,— дейди комбинат директори Лев Хашумовуч Пяк. — Ярим йилликда унинг фақат 85 фоизини олдик. Бундан буёғига ҳам шундай бўлади. Чунки жумҳуриятлар ишлаб чиқарилаётган маҳсулотнинг 10 фоизини ўзларида қолдирадилар. 5 фоизи эса Иттифоқ Вазирлар маҳкамаси ихтиёрига ўтказилади. Биз эса режани 100 фоизлик хом ашё ҳисобидан белгилаганмиз. Муаммо юқоридан туриб вужудга келтирилмоқда. Биринчи ярим йилликда режани ортиғи билан уддалаган бўлсак-да, хом ашё таъминотидаги ана шу 15 фоиз камомад йил охирида ўз таъсирини кўрсатмай қолмайди.

Комбинат ҳозирча ўз ички имкониятлари ҳисобига, қолаверса буюртма берувчи ташкилотлар зиммасига хом ашёни етказиб бериш вазифасини юклаб режани уддалаяпти. Тадбиркорлик яхши самара берди. Ишчи-хизматчилар ярим йиллик якунига кўра 50 минг сўм мукофот пули олдилар. Бу жамоанинг 900 кишилик аъзосига ҳисоблаганда яхшигина даромад. Лекин бундан буёғи қандай бўлади? Ички имкониятларнинг ҳам чеки, чегараси бор. Ҳозирча бу саволга на корхона раҳбарлари, на юқори ташкилотлар жўяли жавоб топа олмай турибди.

Замон шунақа бўлиб қолди. Бу ёғи бозор иқтисоди. Хуллас, сувнинг оқими бўйлаб сузишга тўғри келади. Лекин тадбиркорлик, ишбилармонлик ўз самарасини кўрсатмай қолмайди. Буни корхона жамоаси жуда мураккаб келган ярим йилликда ўз бошларидан ўтказдилар ва анча-мунча ишга қодир эканликларини ҳам исботладилар.

Корхона жуда ҳам қашшоқ эмас. Ўтган йилни меҳнат жамоаси 7 миллион сўм соф фойда билан якунлаган эди. Бу пулнинг маълум қисми турар-жой бинолари ва бошқа объектлар қуришга, таъмирлаш ишларига сарф этилмоқда. Икки йилнинг ичида ҳар бири 40 квартирали иккита, 20 квартирали битта уй қурилиб фойдаланишга топширилди. Тошкент денгизи бўйида 60 ўринли профилакторий қурилиши ҳам ниҳоясига етиб қолди. Бозор иқтисодига ўтиш шароитида ишчи-хизматчиларнинг ижтимоий ҳимояланиши учун бир қатор тадбирлар амалга оширилмоқда.

— Маъмурият билан келишиб ҳар бир ишчи-хизматчи учун иссиқ овқатга 1 сўм 80 тийинлик чипта жорий этганмиз,— дейди корхона касаба уюшмаси қўмитаси раиси Шавкат Саидмуродов.— Бунинг учун 405 минг сўм ажратилган. Ишчиларимизнинг кўпчилиги Чортоқ, Чимён, Ботаника ва бошқа санаторийларда даволандилар. Йўлланма нархининг 70—90 фоизи корхона ёки касаба уюшмаси ҳисобидан тўланди. Бундай мисолларни кўплаб келтириш мумкин. Нима бўлганда ҳам асосий эътиборни ишчи-хизматчиларнинг ижтимоий муҳофазасига қаратаяпмиз.

Корхона Қурама тизмалари бағрида ўзининг сўлим пионер лагерига эга. Унда бир йўла 165 ўқувчи дам олади. Йўлланма нархи 175 сўмни ташкил этгани ҳолда ишчилар 24 сўм тўлайдилар, холос. 144 ўринли болалар боғчаси ишлаб турибди. Корхонада дам олиш, тиббий хизмат хоналари хизматчилар ихтиёрида. Ёрдамчи хўжаликда 73 бош қорамол парвариш қилинмоқда, иссиқхонада турли кўкатлар етиштирилади.

Маъмурият ва касаба уюшмаси қўмитаси фақат шулар билан чегараланиб қолаётгани йўқ. Маҳсулот айрибошлаш ҳисобига Чимкентдан гўшт, консерва, Қорасув паррандачилик фабрикасидан парҳез гўшт, Сурхондарё ва Қашқадарё вилоятлари хўжаликларидан ҳам турли маҳсулотлар, «Оҳангарон», «Ғаллақудуқ» совхозларидан гўшт, мева-сабзавот маҳсулотлари олиб, арзон нархда ишчи-хизматчиларга тарқатилмоқда.

Маъмурият ва касаба уюшмаси қўмитаси ўртасида имзоланган жамоа шартномасида ишчиларнинг ижтимоий-иқтисодий муҳофазаси ҳар томонлама ўз аксини топган. Айниқса, уруш ва меҳнат фахрийлари, Афғонистон муҳорабаси қатнашчилари, ногиронлар, кўп болали оилалар, ёшлар манфаатларини ҳимоя қилишга, уларга ғамхўрлик кўрсатишга шартномада катта аҳамият берилган. Шартнома асосида кўп ишлар қилинаяпти. Чунончи, Ғалаба байрамида ҳар бир уруш қатнашчисига 100 сўмдан пул берилди, пенсия таъминоти яхшиланди, ёшларга никоҳ куни 250 сўмдан, меҳнат таътилида ҳар бир ишчи-хизматчига 100 сўмдан қўшимча пул берилаяпти.

Ишчиларнинг ўртача ойлик даромади билан қизиқдим.

— Ярим йилликда 336 сўмни ташкил этди,— дейди иқтисодий ва ижтимоий масалалар бўйича директор ўринбосари Валентина Александровна Макшанова,— албатта, нарх-наво ошиб кетган бир даврда бу кам. Лекин изланаяпмиз. Тизимимиздаги расмиятчиликлар бунга ҳалал бераяпти. Масалан, ишчиларга бериладиган товонни 100 сўмга чиқармоқчи бўлсак, банк 60 сўмдан ортиқ маблағ бермайди ва ҳоказо... Ишчиларнинг моддий таъминотини яхшилашда кўпроқ рағбатлантириш формасидан фойдаланяпмиз.

Корхонада амалга оширилаётган ижтимоий ривожланиш тадбирлари ҳар бир ишчи-хизматчининг турмуш тарзини яхшилаш, иқтисодий даромадини оширишга қаратилгандир. Бу фақат маошнинг ўзи билан белгиланмайди. Масалан, 50 га яқин кишига дала ҳовли берилди, улар томорқа билан шуғулланиб, ўз эҳтиёжлари учун мева, сабзавот, резаворлар етиштиришмоқда. Участка қурувчиларга бинокорлик материаллари арзон нархда берилмоқда, моддий ёрдам кўрсатилмоқда. Бу эса ишчиларнинг ҳозирги мураккаб бозор иқтисодига ўтиш шароитида меҳнат жамоасига, қолаверса корхона раҳбарлигига ишончини мустаҳкамламоқда.

Н. АБДУРАСУЛОВ.

МАКТАБЛАРГА МОЛИЯВИЙ МУСТАҚИЛЛИК КЕРАК

КОМИЛЖОН ШОКИРОВ — Ўрта Чирчиқ район халқ таълими бўлимининг янги мудири. У анча тажрибали. Бунинг устига райондаги сертармоқ хўжаликлардан бири Акмал Икромов номли колхозга бир неча йил раҳбарлик ҳам қилди. Каттаю-кичик билан ишлаш санъатини эгаллади. Кейин уни яна маориф ўз бағрига олди. Халқ таълими соҳасида ҳамда бевосита ишлаб чиқаришда чиниққан бу мутахассис билан суҳбатлашиш истаги туғилди. Бежиз эмас. Унинг хўжаликнинг собиқ раҳбари сифатида мактабларга бўлган муносабати ва айни ҳозирги иқтисодий танглик пайтида халқ таълимини ривожлантириш билан боғлиқ фаолияти бизни қизиқтирди. Унга бир неча саволлар билан мурожаат қилдик.

— Комилжон Ғуломович, баъзан тузукроқ амални эгаллаган кишиларда негадир мактабни, ўқитувчиларни менсимаслик ҳоллари учраб туради. Улар сиртдан сир бой бермасалар ҳам, барибир таълим-тарбия ишларига лоқайдлик билан қарайдилар. Сиз буни қандай изоҳлайсиз, умуман ўқитувчи обрўсини кўтариш учун нима қилиш керак? Бу борада аниқ режаларингиз борми?

— Яқин-яқинларгача ўқитувчи меҳнатига муносиб баҳо бермаслик ҳоллари давом этиб келди. Лекин икки йилдирки, бу хато тузатилмоқда. Хабарингиз бор, республикамиз Президенти фармони билан ўқитувчиларга бир қатор имтиёзлар яратилди. Мен ҳозир уларни бирма-бир санаб ўтирмайман. Шулар орасида энг сўнгги катта имкониятлардан бири муаллим билимининг даражасига қараб ҳақ тўлашнинг жорий этилишидир. Моддий таъминотнинг бу шаклида ўқитувчи 700—850 сўмгача етказиб ойлик олиши ҳам мумкин бўлади.

Энди ўқитувчи обрўсини тиклашда раҳбарнинг ролига келсак, шуни айтиш мумкинки, бу жиҳатдан Ўрта Чирчиқ районида анча эътиборга лойиқ йўл тутилмоқда. Район етакчи ташкилотларининг ходимлари ҳамиша ўқитувчиларни кафт устида тутадилар, десам муболаға бўлмас. Ҳозир вилоятимиз бўйича халқ таълими билан боғлиқ энг кўп қурилиш ишлари бизнинг районимизда олиб бориляпти. Хусусан, «Ленин йўли» колхозида 10-мактаб учун 1176 ўринли янги бино қуриб берилди. Кучлик станциясида, Свердлов номли колхозда ҳам мактаблар қурилиши олиб бориляпти. Бир қатор хўжаликларда ва Тўйтепа шаҳрида боғчалар қуриляпти.

Буларнинг ҳаммаси районимиз раҳбарларининг ғамхўрлиги туфайлидир. Районда ўрта мактабларга ер ажратиш масалалари тезкорлик билан ҳал этиляпти. Шу билан бирга кўпгина мактабларда моддий база ночор. 69 та мактабдан 26 тасигина янги типдаги биноларда жойлашган. Ҳозир 7380 нафар ўқувчи иккинчи сменада шуғулланмоқда. Айрим мактаблар аҳоли пунктларидан анча узоқда жойлашган. Оқибатда бошланғич синфлар болаларининг кўп вақти йўлда ўтмоқда. Биз буни ҳисобга олиб, келгусида аҳоли пунктларига яқинроқ жойларда чоғроқ мактаблар қуришга эътиборни кучайтирамиз. Ўқитувчилар учун янада қулайлиқлар яратамиз.

Лекин мен яна бошқа бир нарсани айтмоқчиман. Ўқитувчи ҳар қандай эҳтиромга фақат ўзининг ишчанлиги, касбига садоқати, дунёқарашининг кенглиги, савияси юқорилиги билан ҳамда бола жонлиги туфайлигина эришади. Районимизда худди шундай жонкуяр муаллимлар кўплиги мени қувонтиради. Наталья Ли, Людмила Раимбердиева. Турғун Пердибеков, Зубайда Мирзабекова, Нозима Ибраимова, Хатира Жиянбоева, Мавжуда Мадаминова, Ақида Тўхтаева каби малакали ўқитувчилар бир неча йилдардан буён жамоатчилик эъзозига сазовор бўлиб келмоқдалар.

— Тушунарли. Сиз билан учрашишдан олдин қатор муаллимлар, дала меҳнаткашлари билан ҳам гаплашган эдик. Улар ўқитувчиларга меҳрибонлигингизни алоҳида таъкидлашди, айни пайтда мактабларни молиявий мустақилликка даъват этишда фаоллик кўрсатаётганлигингиздан миннатдор бўлиб гапиришди. Менимча молиявий мустақиллик масаласи бошқа мактабларни ҳам албатта қизиқтиради. Шу ҳақда батафсилроқ гапириб берсангиз.

— Бу ташаббусни районимизда биринчи бўлиб В. В. Сон директорлик қилаётган 57-ўрта мактаб бошлаб берди. Мактабда пулли қўғирчоқ театри ташкил этилган. Вақти-вақти билан ўқув даргоҳи ўз клубини мажлис ўтказувчиларга шартнома асосида ижарага бериб туради. Тикувчилик, тўқувчилик тўгаракларидан, мактаб ер участкасидан ҳам анча даромад тушади. Ҳозир бу билим даргоҳи молиявий оёққа туриб олган. Ўзининг ҳисобчиси бор. Тўпланган маблағдан ўқитувчилар вақти-вақти билан моддий рағбатлантириладилар.

Ўтган йили районда муаллимларни мукофотлашга 5 минг сўмдан кўпроқ маблағ сарфланди. Бундан ташқари методбирлашмалар раҳбарларига ҳар ойда маошларига қўшимча 25 сўмдан тўланмоқда.

Мактабларда ўқувчиларни рағбатлантириш режаси ҳам амалга ошган. 10—11 синф болаларининг пухта билим олишларини йўлга қўйиш мақсадида мактаб кенгаши ҳар ярим йилда синов ўтказишга қарор қилган. Уни муваффақиятли топширган аълочилар мукофотланадилар. Ўтган йили бу мақсад учун 640 сўм сарфланди. Молиявий мустақиллик ўқитувчиларнинг ижодий изланишларини фаоллаштирди, бу борада айниқса 1—3-, 5-, 15-, 16-, 23-, 24-, 25-, 34-мактаблар бошқаларга ибрат бўлмоқдалар.

— Мактаблар пул топишга киришиб кетишса ўқув-тарбия ишлари бўшашиб кетмасмикин?

— Йўқ, бунга йўл қўйилмайди. Аксинча, билим сифатига талаб ортади. Ўтган йили 28739 ўқувчидан 28418 нафари синфдан-синфга кўчирилди. 112 ўқувчи синфда қолдирилди, 209 ўқувчи эса кузда имтиҳон топшириладиган қилиб қолдириб қўйилди. Шунинг ўзи ўқишда сифат сари бурилиш рўй бераётганлигини кўрсатувчи далилдир. Лекин шуни айтиш керакки, сифат фақат билимда эмас, болаларни меҳнатга тайёрлашда ҳам ўз ифодасини топган бўлиши керак. Бизнинг мактабларимизда 19 мингга яқин ўқувчи ижтимоий — фойдали меҳнат билан қамраб олинган. Колхозлар, совхозлар, корхоналарда эса бевосита 1400 нафар ўқувчи иш билан банд. Айни пайтда ўқувчиларда меҳнат тарбиясини шакллантиришда қийинчиликлар рўй беряпти. Масалан, 57-мактабда металл, 23-мактабда ёғоч, 22-мактабда уй-рўзғор ишлари бўйича устахоналар йўқ. Райондаги 7 та мактаб эса умуман устахонага эга эмас.

Биз маълум фанларни чуқурлаштириб ўқитиш услубини яна ҳам такомиллаштиришимиз лозим бўлади. Кўпгина мактабларда бу аниқ режа асосида олиб борилмаяпти. Компьютерларимиз янги-янги дастурларга муҳтож.

— Сизга бу гал берадиган саволим сал бошқачароқ. Умуман тарбия соҳасида ўқитувчилардан фақат ўз фикрингиз, билимингиз бўйича талаб қиласизми ёки уларнинг мулоҳазаларини ҳам инобатга оласизми?

— Тарбия бир кишининг иши эмас. У кўпчиликнинг ўринли фикрлари, ғоялари асосида олиб бориладиган машаққатли ишдир. Масалан, биз ҳадеб болалар билимли бўлиши керак, улар албатта одобли юриши зарур деймиз-у, лекин ана шуни таъминлаш учун асос яратилганми, йўқми буни ўйламаймиз. Айниқса мафкуравий қарашлар ўзгариб турган ҳозирги шароитда биз мактабни илдамроқ, бугунги кун талаблари асосида назарий қуроллантиришимиз керак. Бунинг учун янги дарсликлар, методик рисолалар керак. Афсуски бу борада нашриётлар ўта сустлик кўрсатишмоқда. Бу ҳақда шу йилги август анжуманида ҳам жон куйдириб гапирилди. Шарқ классиклари асарларининг нусхасини кўплаб нашр қилиш керак, деган фикрлар ўртага ташланди. Зероки бундай асарларнинг тарбиявий аҳамияти катта. Ёки ўша йиғилишда бир қатор муаллимлар, район раҳбарлари, мактабларда спорт ишларини юқори даражага кўтариш зарурлиги, соғлом ёшларни тарбиялашимиз кераклиги тўғрисида таклифлар айтишди. Бу мулоҳазаларнинг нимаси ёмон? Ўтган йили район ижроия комитети раисининг ўринбосари Ҳамид Норқулов районимиз ёшлари хизмат қилаётган ҳарбий қисмларда бўлиб қайтди. Жисмоний кам қувватли йигитларимиз ўша ердаги ишларни бажаришда қийналаётганликларни у келиб ўқитувчиларга сўзлаб берди. Биз мана шу муносабат билан ўқув даргоҳларида жисмоний тарбия дарсларининг сифатини оширишга интилаяпмиз. Мен 57-ўрта мактаб чет тили ўқитувчиси Надежда Макарованинг бозор иқтисодиёти муносабати билан ўқувчиларга инглиз ва бошқа тилларни пухта ўқитиш зарурлиги ҳақидаги таклифини ҳам энг керакли истак сифатида қабул қилдим. Чунки биз энди мустақилмиз. Чет эл билан кенг кўламда алоқа қилиш учун имкониятлар очилди. Шу билан чет тилларини мукаммал ўргатишимиз керак. Тил билишнинг ўзигина етмайди, балки ёшлар иқтисодий терминларни батафсил ўзлаштириб олишлари лозим бўлади. Мактабни молиявий мустақиллик йўлига буразеришимиз зарур.

— Суҳбатингиз учун раҳмат.

Суҳбатдош С. ҲАСАНОВ.

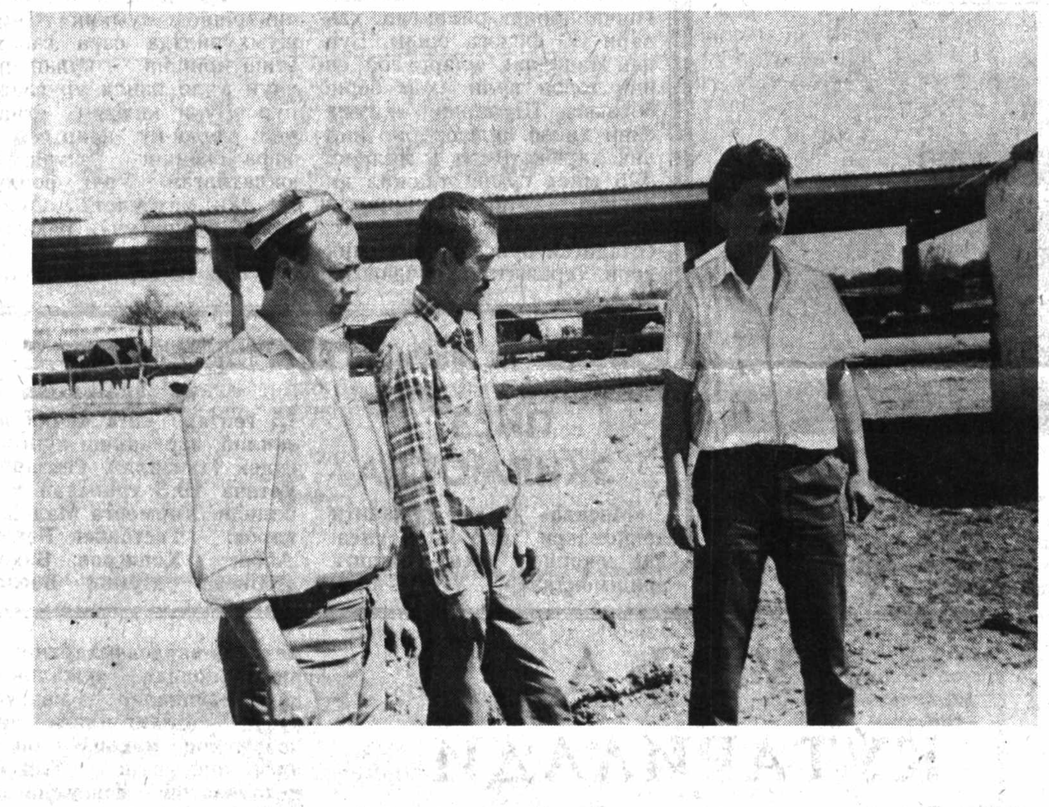

ҚИСҚАЧА МАЪЛУМОТ: Чиноз пойтахтдан 40 километр узоқликда жойлашган, аҳолиси 100 минг кишидан иборат. У Сирдарё, Ғалаба ва Янгийўл районлари ва Қозоғистоннинг Чимкент вилояти билан чегарадош. Районда битта шаҳар, қўрғон, 8 та қишлоқ кенгаши, 5 та совхоз, 10 колхоз, 7 та йирик саноат корхонаси, 5 та автохўжалик, 50 дан зиёд турли ташкилот бор.

Бундан ташқари, Чиноз сўлим оромгоҳлари, табиати, айниқса, хуштаъм балиғи билан машҳур. Довруғи бутун мамлакатга ёйилган дудланган балиқлар шу ерда тайёрланади.

ЧИНОЗ ТАБИАТИНИ КИМ САҚЛАЙДИ?

БЕФАРҚЛИК ОҚИБАТИ

Мен болалигимни энтикиб хотирлайман. Ўшанда Чирчиқ ва Сирдарё тўлиб-тошиб оқарди, ям-яшил яйловлар, қуюқ дарахтзорлар сероб эди. Дўппимизни сувга ботириб бемалол ичавераридик. «Темир қуш»лар устимиздан заҳар сепмасди. Яқинда қадирдон Чинозимни айланиб, болалигим изларини изладим. Афсуски бир пайтлар сўлим маскан бўлган Чиноз ўз қиёфасини бутунлай йўқотган эди. Қирғоқларга урилиб оқадиган Чирчиқ ўзанида вилоятда энг йирик корхоналардан бири — қурилиш материаллари ва конструкциялари комбинати қурилган. Кўзимга тоғдек уюлиб ётган шағал, қумлар балодек кўринди. Улар болалигимизнинг тотли хотираларини кўмиб ётгандек туюлди.

Комбинатга Чиноз қишлоғи ичидан борилади. Аҳоли зич яшайдиган қишлоқ йўлларининг хароблигини кўриб, ачиндим: ҳаммаёқ ковлаб ташланган, бирор машина юрса чанг-тўзон кўтарилади. Корхонага яқин жойлашган харобгина магазин атрофида ахлат уюмлари кўзга ташланади. Биз район табиатни муҳофаза қилиш комитети раиси Баҳодир Эргашев билан К. Маркс номли колхоз фермасига кирдик. Ферма қишлоқ биқинида жойлашган, ёнидан эса Чиноз шаҳри аҳолисини ичимлик сув билан таъминлайдиган қувурлар ўтказилган.

— Бу ерда чорвачилик фермасининг қурилиши санитария қоидаларига зиддир,— деди Б. Эргашев.— Ферма чиқиндилари ичимлик сувга қўшилмоқда.

Айтишларича, ферма бинолари илгари пиллачиликка мўлжаллаб қурилган экан. Кейинчалик негадир чорвачиликка мослаштириб юборилган.

Қурилиш материаллари ва конструкциялари комбинатининг балиқлар учун донадор озуқа тайёрлайдиган завод билан чегарадош қисмидамиз. Атроф темир-бетон чиқиндилари, шағал, қум... Аттанг, шундоққина жаннатмакон масканлар микробхонага айлантирилибди. Комбинатдан чиқаётган бўтана чиқинди сувлар тўғридан-тўғри Чирчиқ дарёсига оқизилмоқда. Дарё қирғоғида қайсидир «донишманд»нинг таклифи билан асфальт заводи қуриляпти. У фойдаланишга топширилгач, табиатни заҳарлашга «муносиб ҳисса» қўшса керак.

Маълумки, комбинатга шағал ва қумлар Чирчиқдан сув билан тортиб олинади, ифлосланган сув эса яна дарёга қайтиб тушади. Тозалаш иншоотига комбинатга қарашли турар-жой бинолари ҳам уланганлиги сабабли унинг қуввати ифлосланган сувларни тозалашга етмаяпти. Баҳодир Эргашевнинг айтишича, шағал ва қумларни тортиб олиш учун ишлатилган зарарли сувларни тиндириб, қайта фойдаланиш учун улкан сунъий ҳовуз қуриш лозим. Жуда яхши таклиф. Лекин уни амалга оширадиган бирор мард, ватанпарвар топилмаяпти.

1990 йилнинг ноябрь ойида район ички ишлар бўлимига ташвишли хабар келди. Унда айтилишича, Тошкент нефть маҳсулотларини тушириш-ортиш ва тақсимлаш корхонаси чиқиндиларининг ер ости ҳамда қолган Чирчиқ сувлари орқали Чирчиқ дарёсига оқиб тушиши туфайли балиқлар нобуд бўлаётганлиги айтилганди. Текширишда аҳвол ҳақиқатан ҳам ташвишли эканлиги аниқланди. Қарангки, корхонанинг дарёга оқиб тушадиган чиқиндилари 10 кунда бир тоннадан ошар экан. Мутахассислар бундан давлатга 7 минг 736 сўм зарар келтирилишини ҳисоблаб чиқишди. Албатта, корхонага жарима (давлат ҳисобидан) солинди. Лекин, директор жаримани ўз ҳамёнидан санаб бермайди. Демак, бепарволик ҳамон давом этаверади.

Яна сўзни Баҳодир Эргашевга берамиз:

— Биринчидан, корхонанинг дарё бўйига қурилишининг ўзи нотўғри, иккинчидан, Чимкентдан ер ости билан олиб келинган қувурлар яроқсиз, чириб кетган. Агар аҳвол шу тариқа давом этаверса, эрта-индин Чирчиқда тирик балиқ қолмайди.

Чинозда табиатга сезиларли даражада зарба бераётган яна кўпгина корхоналар борки, уларнинг раҳбарлари ҳозирча тозалаш иншоотларини қуриш ҳақида эмас, планларни муддатидан олдин бажариш тўғрисида бош қотирмоқдалар, холос.

«РОҲАТИ БОШҚАЛАРГАЮ, АЗОБИ БИЗГА»

Шанба, якшанба кунлари шаҳарликлар автобуслар, енгил машиналарда Чинозга, унинг Сирдарё бўйидаги оромгоҳларига йўл оладилар, қирғоқларга ранг-баранг чодирлар тикилади. Одамлар ҳазиллашиб, «Бизда балиқдан балиқчи кўп», дейишади.

Баҳодир Эргашев ва унинг ўринбосари Адольф Коршунов билан ҳисоблаб чиқдик: Чинозда Тошкентдаги катта-кичик корхоналарнинг 50 дан зиёд дам олиш зонаси бор экан. Ҳар бир зона баланд тўсиқлар билан ўраб олинган, дарвозаларида қоровуллар туради. Дам олиш зоналарининг ҳар бирига директор тайинланган, енгил автомашиналар хизматларида. Йирик-йирик майдонларни эгаллаган оромгоҳлар ичкарисида ҳашаматли бинолар, айвонлар қурилган, моторли қайиқлар дам олувчилар ихтиёрида. Лекин уларга чинозликлар киритилмайди. Қарангки, бошқаларга энг сўлим масканларини икки қўллаб топшириб қўйган Чиноз халқи учун бирорта ҳам дам олиш зонаси йўқ! Меҳмонларини кутиб олиш учун ўз жойларини ялиниб-ёлбориб ижарага оладилар, директорларнинг қош-қовоғига қараб қайиқларда сузадилар.

— Дам олиш зоналари учун районга пул ўтказиладими?

Саволимиз ғалати туюлди шекилли, А. Коршунов кулиб қўйди.

— Бир тийин ҳам беришмайди. Бўлмаса, ер бизники, унга ўзимиз хўжайинлик қилишимиз керак. Лекин адолатсизликни қарангки, сўлим ва баҳаво масканлар Тошкентдаги корхона, ташкилотларга текинга тақсимлаб берилган.

Темир панжаралар ичкарисида нималар бўлаётганлиги билан ҳеч ким қизиқмайди. Маишатга муккасидан тушган кишилар табиат бойликларини аёвсиз топтамоқдалар, ўзларидан уюм-уюм чиқиндилару кўнгилсиз таассуротлар қолдирмоқдалар. Районда жиноятчилик дам олувчилар ҳисобига ҳам кўпаяётганлиги сир эмас.

А. Коршунов бир пайтлар Чиноз район ижроия комитети раисининг ўринбосари бўлиб ишлаган.

— Агар ихтиёр ўзимда, ёнимда 100 минг сўмим бўлганда Чиноз қум-шағал керьери ўрнида вилоят миқёсида санаторий ташкил этардим,— деди у.— Чунки бу ерда маҳсулот ишлаб чиқариш тўхтатилган, йирик майдонлари бўш ётибди. Ер остидан чиқадиган суви шифобахш. Сўлим жой. Унда чинозликлар учун яхшигина оромгоҳ ташкил этиш, сув спортини йўлга қўйиш мумкин. Карьер бўшлиқларидаги сувларда елканли қайиқлар мусобақаси уюштирилса, менимча ўз-ўзини тўлиқ оқлайди.

Ҳозирча бу ҳаёл. Лекин астойдил ҳаракат қилинса ҳар қандай орзу ҳам амалга ошиши турган гап.

А. Коршуновдан яна бир ибратли таклиф чиқди:

— Районимиз меҳнаткашлари дам олиб, даволаниш учун узоқларга борадилар. Хўш, нима учун Чиноз ерида йирик дам олиш зоналари қурган корхона раҳбарлари олдига чинозликларнинг ҳам дам олиб, даволанишлари учун маълум миқдорда йўлланмалар ажратиш талаби билан чиқиш мумкин эмас? Менимча, қатъиятлик кўрсатишнинг вақти келди. Бозор иқтисодиёти пайтида ҳамма нарсанинг ҳисоб-китобини қилиш керак. Пойтахт корхоналари, ташкилотлари еримиздан фойдаланганликлари учун маълум миқдорда маблағ ўтказишлари шарт, деб ҳисоблайман. Бундан ташқари Чиноз табиатини сақлашдаги уларнинг масъулиятини ошириш, табиатни муҳофаза қилиш район комитети талабларини сўзсиз бажаришларини таъминлаш зарур.

Шу ўринда табиатни муҳофаза қилиш район комитети эҳтиёжлари, истаклари ҳақида ҳам сўз юритмоқчимиз. Комитет 1990 йили ташкил этилган. Унга район санитария-эпидемиология станцияси биносидан торгина хонани ажратиб беришди. Баҳодир Эргашев — раис, Адольф Коршунов — ўринбосар, Носир Тешабоев, Қўчқор Хожимуродовлар — назоратчи. Ҳозир пиёда бир ёққа боролмайсиз, табиатни ғорат қилаётганларни, браконьерларни қувиб етолмайсиз. Комитет ихтиёрида эса хизмат машинаси йўқ. Боя қишлар кўринган йўловчи машинага қўл кўтариб, мустар-дилтанг бўлишади. Бу аҳволда Чиноз табиатини кўнгилдагидек қўриқлаш мумкинми?

Хуллас, Чиноз табиати, унинг сўлим масканлари, дарёлари, кўллари уни ҳатто республика миқёсидаги курорт зонасига айлантириш имконини беради.

Эсон ҚОСИМОВ.

● Суратларда: Чиноз табиатни муҳофаза қилиш комитети раиси Баҳодир Эргашев ва шу комитет назоратчиси Носир Тешабоевлар К. Маркс номли колхоз фермасида суҳбат ўтказишмоқда. Чиноз ҳуснига «ҳусн» қўшиб турган кўринишлардан бири.

С. НИШОНБОЕВ суратлари.

● *Тарихимиз: одамлар ва тақдирлар*

ЗАМОН зайли — қайта қуриш, ошкоралик, она-юртимизнинг мустақиллиги шарофати билан адолат қарор топиб бормоқда. Халқимиз орзу-армонлари рўёбга чиқмоқда. Айни вақтда ўтмишга янгича кўз билан қараб, мураккаб тарихимизни одилона баҳолаш талаб этилмоқда.

Сирасини айтганда, кейинги асрда халқимиз орасидан етишиб чиққан улуғ зотлар, зиёлилар тўғрисида бор ҳақиқатни ёзиш мумкин эмасди. Ана шундай таъқиқ ва қаттиқ чеклашлар остида қолган шахслардан бири Алихонтўра Шокирхонхўжа Соғунийдир. Эл севган бу зотнинг жўшқин фаолияти, машаққатли, аммо шарафли меҳнатлари эвазига берилган фахрий унвонлар, орденлар, мукофотлар, ҳатто тақризу очерклар махфийлигича қолаверарди. Хусусан, унинг Уйғуристон халқи олдида қилган катта ишлари ҳақида лом-лим дейилмас эди. Ваҳоланки, Алихонтўра қўшни юртдаги соҳибқиронлик фаолияти эвазига ҳақли равишда улуғ саркардаларгагина насиб этадиган маршал унвонига сазовор бўлганди.

Алихонтўра Соғуний улкан аллома сифатида ҳам ном қолдирди. Унинг катта масъулият, юксак маҳорат билан ўзбекчага ўгирган «Темур тузуклари» (икки бор), Аҳмад Донишнинг «Наводур ул-вақое» асари чоп этилди. Кўпгина манбаъларга суяниб ижод этган «Тарихи Муҳаммади» китоби кўп минг нусхада тарқалди. Бу табаррук зотнинг айни кунларда шеърий тўплами ва ҳали эълон қилинмаган тарихий хотира асари, ўрта асрнинг буюк алломаси Дарвеш Али Чангийнинг «Мусиқа рисоласи»ни форс тилидан қилган таржимаси нашрга тайёрланмоқда. Булар халқимиз маданиятини бойитишга хизмат қилиши билан бирга Алихонтўранинг кўп қиррали, илмий ва ижодий фаолиятидан далолат беради.

Алихонтўра Соғунийнинг пурмаъно ҳикматларидан бизни бенасиб этган, Шарқий Туркистондаги раиси жумҳур лавозимидан пинҳона йўллар билан маҳрум этган жинояткорона ҳаракатларнинг сиру асрори эндигина фош этилмоқда. Орадан анча вақт ўтган бўлса-да, «ҳақиқат эгилади, лекин синмайди», деганларидек адолат қарор топмоқда.

Минг надоматлар бўлсинки, Алихонтўра Соғунийни таъқиб этишда, ижодий фаолиятига тўғаноқ бўлиш ва таъқиқлашда марказдаги «доно» мафкурачиларнинг қўли устунлик қилган, маҳаллий сотқин, мунофиқ «арбоблар» улар олдида мутеликдан нарига ўтмаганлар.

Биз ушбу мақола баҳона ўтмиш қабоҳатлари, зўравонликларидан мисол келтириб, ўзлигимизни англашнинг муҳимлигига тўхталмоқчимиз. Яқин ўтмишимизнинг ўзига хос жиҳатларини ошкора, ҳаққоний ва рўй-рост кўрсатиш, воқеликни авлодларимизга шундоғича етказиш айни муддаомиздир.

Ҳақиқатда Алихонтўра халқимиз тарихининг зарварақларида муҳрланиб қоладиган улкан сиёсий, диний арбоб, аллома ва донишманд ҳакимдир. Уни хотирлаётганлигимиз ул зотни ёдга олишгина эмас, айни вақтда келажак ҳақида қайғуриш, авлодларимизнинг тақдирига куюниш ҳамдир. Биз тириклар марҳумлар қадрига дунёдан ўтиб кетганларидан кейингина етамиз. Тириклигида эса вазият тақозоси ёки қатъиятсизлигимиз натижасида мурувват кўрсатишга журъат этолмаймиз.

Биз бу мавзуга қўл уришдан олдин Алихонтўра Соғунийни билган, у билан Шарқий Туркистон жумҳурият ҳукумати таркибида хизмат қилган шахслар билан суҳбатлашдик. Улуғ Ватан урушининг фаол қатнашчиси, Александр Невский ордени нишондори юнусободлик Толибжон Обидов Алихонтўранинг ҳарбий арбоб сифатидаги истеъдодига гувоҳлик берди. Алихонтўра Соғунийнинг оиласи — фарзандлари Асилхон ака, иқтисод фанлари доктори Аҳмадёр Шокиров, иқтисод фанлари номзоди Эдиқут Шокировлар билан бўлган суҳбатларда у киши ҳаётининг кўп жиҳатлари ойдинлашди.

Алихонтўрани ўрганишда Ғулжада яшаб ижод этган Имин Тарих (1881—1947)нинг «Или тарихи» қўлёзмаси ишончли маълумот беради. Лекин ҳаммадан ҳам у киши билан ҳамсуҳбат бўлган. унинг иштирокидаги йиғинларда сермаъно гапларидан баҳра олган замондошларнинг хотиралари бу сиймонинг улуғворлигини кўз ўнгимизда яққолроқ гавдалантиради.

АСЛИ андижонлик бўлган Алихонтўранинг отаси Шокирхонхўжа ҳаёт тақозоси билан Тўқмоқ шаҳрига (ҳозирги Қирғизистон ҳудудида) кўчиб кетган эди. Сабаби, 1876 йили чор қўшинлари Андижонни истило этгач, Қўқон хонлиги Туркистон генерал-губернаторлигига қўшилиб кетди. Тинч, беташвиш Андижон ўз мавқеидан бутунлай айрилиб қолди. Меҳнаткаш халқнинг турмуш тирикчилиги оғирлашди. Вазият анча мураккаб, таъқиблар кучайган эди.

Ўқимишли, замонасининг обрў-эътиборли кишиси бўлмиш Шокирхонхўжа воқеаларнинг боришидан, тақдирида қора кунлар бошланишидан хавфсираб ва огоҳ бўлиб, ўз шаҳрини тарк этишга қарор қилди. Тўқмоқда тез орада фарзанд кўрди (1885 йил 23 март). Унга Алихон — Алидек саркардаю сарвар бўлсин деб қутлуғ исм қўйишди.

Алихон Тўқмоқ шаҳридаги анъанавий мусулмон мактабига кириб 3 йил таҳсил кўрди. Кейин кўп йиллар билимдон отасидан ва ўзи мустақил диний ҳамда дунёвий илмларни эгаллашга киришди. Фалсафий, тиббий ва тил илмига оид асарларни (қўлёзмаларни) излаб топиб, улар устида жиддий мушоҳада юритди. Кўп ўтмай шаҳарда «Бола қори» деган уламо номига мушарраф бўлди. Замонаси кишилари — деҳқонлар, косиблар, қашшоқ-тақводор мусулмонлар уни «худо берган зот — бизнинг тўрамиз» дея улуғлаша бошлашди.

Алихонтўра ўзи ёзиб қолдирган асарида эътироф этишича, тафсир, ҳадис ва фиқҳ илмларини ихлос, эътиқод билан ўрганган. Машҳур муҳаддислар Ризовий ас-Сарахсий, Муҳаммад ибн Исмоил ибн Иброҳим ибн ал-Муғийра ал-Бухорий асарлари асосида билим доирасини кенгайтирди. Унинг диний-фалсафий қарашлари яшаган замони, камол топган макони доирасидан чиқиб кенг оммавий қудрат касб эта бошлади.

Алихонтўра 1905—1917 йиллар ичида икки марта ҳажга сафар қилди. Макка ва Мадинадаги ислом фалсафасининг йирик марказларида таҳсил кўрди. Табобат илмини ҳам ўрганди.

1920-йилларда у Бухоро мадрасасига мударрисликка таклиф этилди. Лекин маҳаллий ҳокимлар мадрасани ёпиш, талабаларни тарқатиб юбориш ҳаракатига тушди. Бундан норози бўлган Алихонтўра «Даврда инобат йўқ, дини ислом таҳқирланмоқда...» девани учун ҳибсга олинди. Қатағоннинг машъум изи унинг қалбини жароҳатлади. Бироқ мустаҳкам эътиқодли талабалар ўзларининг етакчи мударрисларини маҳбусликдан олиб қочиб, Шофиркон ноҳиясига яширишди. Лекин яширин ҳаёт кечириш осонми? Ноилож Уйғуристоннинг Оқсу шаҳрига кўчиб кетишга мажбур бўлди ва табиблик билан шуғулланди. Ана шу кезлар у оддий халқ бошидаги зулму ситамлардан огоҳ бўлди. Шунинг учун ҳам эрк ва озодликка даъват этувчи варақа тарқатишда қатнашди. Бу иши учун 1938 йили Шингши-сай пойлоқчилари томонидан зиндонга ташланди. Уч ойдан сўнг Урумчи шаҳрига келтирилиб сиёсий жиноятчилар авахтахонасида энг даҳшатли қийноқ-сўроқларни бошидан кечирди. Лекин иродаси букилмади.

Ўша пайтда турма бошлиғининг қизи касалликка чалиниб ҳеч бир шифо топаолмаётган эди. Маҳбус табибнинг қўли енгиллигидан хабар топган бошлиқ уни чақиради. Бемор қиз бир ҳафта ичида оёққа туради. Табибнинг иқтидорига тан берган бошлиқ уни соқчи кузатувида шаҳарга чиқиб юришига ижозат беради. Алихонтўранинг доривор гиёҳларнинг хосиятлари, улардан фойдаланиш усуллари, таъсир кучи ҳақидаги мулоҳазалари маҳаллий дорифурушларни қойил қолдирди. Халқнинг унга меҳр-муҳаббати орта борди ва «Улуғ табиб, бизнинг ибн Синомиз» деб тан олишларига олиб келди.

Алихонтўра шаҳарга чиққанда ҳам ўзини эмас, маҳбусларни ўйлайди, уларга моддий-маънавий ёрдам кўрсатишларини илтижо қилади. Ўзини кузатувчи соқчини қўлга олиб, у орқали маҳбусларга дори-дармон, кундалик турмушларига зарур нарсаларни киритиб туради. Булар ҳаммаси Алихонтўранинг халқ ичида ва маҳбуслар ўртасида ишончи ҳамда обрўсини ошириб борди.

У озодликка чиққач, Ғулжадаги кўзга кўринган дин пешволари, оқсоқоллар ва жамоа билан тез тил топишди, ўта билимдон ва нотиқ киши сифатида танилди.

Кунларнинг бирида у Ғулжадаги мадрасада тарихий Бадр ғазоти тўғрисида маъруза қилди. Мадрасага оқсоқоллар, мўътабар қозиаъламлар, мингбоши ва юзбошилар, бою гадо, қисқаси ғулжалик жуда катта жамоа йиғилган эди. Тўранинг маънодор ва мазмундор сўзларини жамоа бутун вужуди, борлиғи билан тинглади.

Унинг мафтункор овози ҳаммани сеҳрлаб қўйди. Айниқса, Алихонтўра 360 нафардан иборат Бадр асҳобларининг исм шарифларини ёддан кетма-кет айта бошлаганда, уларнинг ўзларига нисбатан уч баравар катта кучни енгиб чиққанларини батафсил баён этганда тўрамнинг хотира кучи буюклигига офаринлар ўқишди. Икки соат чамаси давом этган бу маърузадан сўнг аҳли жамоа уни дуо қилиб, «Сермаъно каломингиздан мамлакатимиз барқарор бўлсин. Икки дунё саодати сизга ёр бўлғай!» дея шоду ҳуррамликда тарқалди.

Ўша вақтда ҳукмронлик қилаётган Гоминдоннинг мустамлакачилик сиёсатини, ҳийла-найрангларини, тажовузкор тузумини таг-томиригача англаб етган шахс сифатида эл оғзига тушди. Сўнг миллий-озодлик ҳаракатини бошлаш, бошқариш, халқ кучини уюштириш, ватан истиқболини қўлга киритиш ишларига астойдил киришди.

1944 йил октябрида Байтулло мадрасасига Ғулжа шаҳрининг улуғлари — уламолари йиғилишди. Суҳбат мавзуи Нилқи ноҳиясида бошланган партизанлар ҳаракатининг ғалабалар сари бораётганлиги ва келажакда тузиладиган ҳокимиятга раҳбар тайинлаш масаласига бағишланди.

— Миллий-озодлик ҳаракатини халқ қўллаб-қувватламоқда. Нилқи душмандан озод этилди, бугун-эрта Ғулжада катта портлаш бўлиши кутилмоқда. Бу курашни бошқариш учун халқ жумҳурияти ҳукуматини тузишимиз керак,— деди шайхулислом Абдулмутвалли халифа.— Мен халқ ичида катта ҳурматга сазовор бўлган Алихонтўрани жумҳур раислигига кўрсатаман. Ҳаммамиз ул зотни эъзозлаймиз. Унга итоат этмоғимиз даркор деб биламан. Алихонтўра порсо ва покдомон, тариқатга содиқ инсон, ҳар бир қадами, ҳар бир иши имон билан бошланади, ихлос касб этади.

Бу таклиф ва мулоҳаза ҳамманинг муддаосидек мақбул бўлди. Сўз олган бошқа уламолар ҳам Алихонтўрани салтанат рукни, мамлакат таянчи, миллатлар соҳибларининг пешвоси сифатида таърифи қилиб, миллат арбоби мавқеига муносиб кўрдилар. Шаҳар аъёнлари, ашрофу раислари муддаолари амалга ошганидан хурсанд бўлиб тарқалишди.

Бу воқеадан Ғулжадаги Совет элчихонаси хабар топиб, Москвага маълумот йўллайди. У ердан тезда жавоб келади: «Алихонтўра Россияда ҳокимиятга қарши ғояда бўлган тарихий шахс, айни вақтда қочқин ҳисобланади. Лекин ҳозирги вазият тақозоси билан уйғурлар элида миллий-озодлик ҳаракатининг бошланиши Улуғ Ватан урушининг ғалабасига ижобий таъсир кўрсатади. Шу маънода Алихонтўрадан фойдаланса бўлади».

Ғулжа шаҳридан Совет элчихонасига таклиф этилган Солжонбойга консул А. Афрасиев шундай тайинлайди:

— Алихонтўра олдига бориб жумҳур раис вазифасини бажаришини таклиф этинг. Биз қўллаб-қувватлаймиз.

Алихонтўра вакилга қисқа ва лўнда жавоб қилади:

— Бу вазифани бажаришга розиман. Аммо, менинг ишимга улар (элчихона) аралашмаслиги керак...

Сўнг Алихонтўра ўзига ҳамфикр бўлган кишилар олдида қасамёд қилади: «Мен Оллонинг осий бандаси раис жумҳур вазифасини халққа суяниб, унинг хоҳиш-иродасига монанд адо этаман... Фуқарога ғамхўрлик кўрсатиш — меҳнат аҳлининг қаддини кўтариш, илм-маърифатни юксалтириш учун барча шароитларни яратаман. Халққа хизмат қилиш — олий мақсадимдир»...

Хайрли ишларни ният этган Алихонтўра катта-кичикни сафарбар қилиб, фаолиятини масжид-мадрасалар, мактаблар аҳволини яхшилашдан бошлади. Кўприклар, ҳаммомлар, анҳорлар, работларни қайтадан тиклаш ишларига бош-қош бўлди. Маърифий асарларни ўқиш, уста ҳаттотларни уюштириб нусхалар кўчириш, илму талабаларга эътибор қилиш, айни вақтда нафақа бериш, муҳтожларга моддий-маънавий ёрдам кўрсатиш, ғарибу мусофирларга ғамхўрлик қилиш ишларини амалга оширди.

Миллат ва эътиқод учун, эркинлик ва истиқлол учун 1944 йил 5 октябрь тонг саҳарида Нилқи ноҳиясида партизан ҳаракати шаклида кўтарилган маданий-озодлик инқилоби гоминдончиларнинг авантюрасини тор-мор этди. Қўлларига кетмон, курак, ёғоч-тўқмоқ ва бошқа қурол олган деҳқонлар, чорвадорлар ва зиёлилар 7 ноябрь куни Ғулжа шаҳрини ишғол этдилар. Натижада Шарқий Туркистон халқ жумҳурияти ҳукумати эълон қилинди. Алихонтўра жумҳурият раислигига тайин этилди.

Халқ озодлик инқилоби шиддатли ҳужумлар билан ғалабадан ғалабага эриша бошлади. Алихонтўранинг ташаббуси билан 1945 йил 8 апрелда миллий-озодлик армияси ташкил этилди. Армиянинг устави, формаси, унвон даражалари, таъминот, ҳарбий юришлар режалари эълон қилинди. Миллий армия қўмондонлигига Алихонтўра тайинланди.

1945 йил 1 майида гоминдончиларга қарши бутун фронт бўйлаб ҳарбий ҳужум бошланди. Бирин-кетин Дурбилжин, Шиху шаҳарлари озод этилди. Гоминдончилар Монас дарёсининг шарқий қисмига улоқтириб ташланди. Или, Тарбоғотой, Олтой вилоятлари озод қилиниб, бу уч вилоят ҳукуматлари бирлаштирилди. Ана шу воқеа шарафига уюштирилган катта тантанада ҳарбий кенгаш Алихонтўрага маршаллик унвони берилганлигини эълон қилди. Халқ ва армия бу қарорни қўллаб, Алихонтўрани олқишладилар.

АЛИХОНТЎРА

олим, ҳарбий саркарда, таржимон ва ҳаким

● Суратда: А. Соғуний ва Т. Обидов.

Шарқий Туркистондаги фаолиятини кўздан кечирар эканмиз бир нарса хаёлга келади. У ҳам бўлса Алихонтўранинг ўзи биринчи марта ўзбекча нашрга тайёрлаган «Темур тузуклари»дир. Тўрам буюк амирдан ниҳоятда таъсирланиб ҳаётларини худди шу асосга қургандек туюлади кишига. Амир Темурдан ҳам узоқ умр кўрган Алихонтўра 8 фарзанд кўрган. Худди буюк амирга ўхшаб олти ўғил, икки қизнинг отаси бўлган.

Шарқий Туркистон жумҳуриятини ташкил этишда халқ ҳаракатига худди улуғ соҳибқирондек тадбиркорлик билан бош бўлган, армия тузганда ҳам, баъзи ҳарбий юришларни амалга оширганда ҳам ўтмиш саркардалари сабоғидан баҳра олганлиги сезилади. Ниҳоят, халқ жумҳурияти ҳукуматини ташкил қилиб, уни идора этиш усулларини ишлаб чиқишда буюк бобомиздан кўп нарсаларни ўрганган.

Кўп ўтмай маршал Алихонтўранинг фаолиятида ўта масъулиятли дамлар бошланди. У армия ва халқ ичида ёппасига совет фуқаролигига қабул қилиш ишларини бошлаган совет элчихонасига норозилик билдирди. Айни вақтда халқ озодлик ҳаракати ишига аралашиб, Гоминдон билан сиёсий битим тузишга даъват этаётган Москва кўрсатмасига қарши турди. Сталинчилар «ўзбошимча» маршални халқдан пинҳон, бир кечада — 1946 йил 28 июнда ўғирлаб кетишди. Бу сиёсий найранг жуда усталик билан амалга оширилди. Халқнинг «Жумҳур раис қаерда?» деган саволларига «Арашангда дам олаяпти» деб ёлғон жавоб беришарди.

Алихонтўра ўғирлаб олиб кетилганидан сўнг кўп ўтмай Шарқий Туркистон жумҳурияти ҳукумати раҳбарлигига халқ ва ватанга садоқати бўлмаган, мартаба ва обрўга ўч шахслар келди.

Фалакнинг Алихонтўрага атаган адолатсизликлари, жабр-ситамлари, кўргуликлари кўп бўлди. Тўранинг оиласи, болалари у чеккан азоб-уқубатларнинг аниқ сабабларини билаолмай сарсону саргардон бўлдилар. Шунга қарамай қатағон қилган тузумга, давлатга нисбатан кек ҳам сақлашмади.

Кейинчалик унинг оиласи бутунлай Совет Иттифоқига кўчиб ўтди. Маълум вақт Тошкентнинг Куйбишев ноҳиясидаги 3-стационарда тут қунликда сақлаб турилган Алихонтўра оиласига қайтди. Лекин барибир у эмин-эркин яшаб, бемалол фаолият кўрсатиш имконидан маҳрум эди.

Ноҳақ маломатлар дардини узоқ тортишига қарамай Алихонтўра ижодий иш билан банд бўлиб, разолату қабоҳатнинг бутун тарихини хатга тушира олди. Натижада унинг юқорида айтилган қўлёзма асари вужудга келди.

Алихонтўра ўзига хос истеъдод соҳиби — иқтидорли шоир, тарихнавис ҳам эди. У классик адабиётнинг энг қийин тури ҳисобланган аруз вазнидан анча хабардор эди, тазкирачилик соҳасида бетиним ижод қиларди. У мақолаларининг бирида шундай ёзган: «Тарихни тўғри, бор воқелиги билан пухта ўрганиш илм аҳлининг қатъий ва зарурий бурчидирки, мен «Темур тузуклари»ни узоқ вақт жиддий ўрганиб чиқдим. Ўша давр тарихий манбаларини қиёсий солиштирдим. Ишончим тикланганидан сўнг она тилимизга таржима қилишга журъат этдим. «Темур тузуклари» ўзлигимизни англашда жуда муҳим тарихий асардирки, бундан хабарсиз қолиш оғир ғафлатимиз ҳисобланади».

Алихонтўра шеърларидан таркиб топган қўлёзма тўплами бизгача етиб келган бўлиб уларда меҳр, ифтихор, озодлик учун кураш туйғулари яққол сезилиб туради, разолат, сотқинлик ва таслимчиликка ғазоват эълон қилинади.

У турк, форс, араб, уйғур тилларини мукаммал билар, шунинг учун ҳам фалакиёт ва тиббиётнинг сиру-асрорларидан бохабар эди. Ўлкамизнинг ажойиб доривор гиёҳлари хислатини унинг ёрдамида ўрганиб, амалий тадқиқ қилган шогирдлари (Тошкентлик Абдулла Бобоев, сариоғочлик Абан ва бошқалар) ҳозирда турли хасталикларни муваффақият билан даволаб, беморлардан миннатдорчилик сўзларини эшитмоқдалар. Бу миннатдорчилик марҳум устоз Алихонтўрага ҳам тегишлидир.

Аллома ҳамюртимиз тўқсон бир йил умр кўриб, 1976 йил 28 февралда вафот этди. Уни катта жамоа иззат-икром билан Кўкчадаги Шайх Зайниддин қабристонига дафн этди.

Бугунги кунимиздан шунинг учун шукроналик қиламизки, ўтмиш тарихимизнинг зарварақларини очиб, табаррук зотларимиз хотираларини муносиб тарзда эсга олмоқдамиз. Тақдир қисматининг аччиқ кунларини бошидан кечирган Алихонтўра ибратомуз ҳаёти ва фаолияти билан халқимизнинг ҳар қанча ҳурмат-эътиборига лойиқдир.

Аҳмадёр ва Эдиқут (Қутлуғхон) Шокировлар,

(АЛИХОНТЎРАНИНГ ФАРЗАНДЛАРИ):

— Ҳозир дадамиздан қолган 4 ўғил, 1 қиз барҳаётмиз. Энг каттамиз Ғаффорхон ака ҳарбий бўлганлар. Полковник унвонида эдилар. 1968 йили вафот этганлар. Марҳум Муҳаммадёр акамиз ҳам жанговар зобит эдилар. Акамиз Асилхон Шокиров ҳаммадан кейин — 1960 йилда Хитойдан келганлар.

Падари бузрукворимиз ҳаммамизни ўқимишли қилиб, дунёвий билимларни эгаллашимизни истардилар. Ўзлари ниҳоятда камтарона ҳаёт кечирганликларига гувоҳмиз. Маршал унвонига эга бўлиб, қоида бўйича жуда катта имтиёзларга лойиқликларига қарамай, ихтиёрий равишда бу қулайликлардан воз кечганлар. Чунончи, Тошкент марказидаги шинам биноларда бирида яшашни таклиф этишганда, уни давлат ихтиёрига, боғча учун топширишни маъқул кўрганлар. Бир хонадагина яшаб, ижод қилганлар. Пенсияларидан уруш етимлари фойдасига воз кечганлар.

У ё бу фирқага кирган эмаслар. У кишининг доимий шиори «Тил, дил ва иш бир бўлсин» деган шиор эди. Бутун умрлари давомида ана шу ақидага риоя қилиб келдилар.

На бойлик ва на давлат ўзига ром этарди у кишини. Расмий кишилар, маҳаллий маъмурларнинг ҳимоя, мадади, ёрдамига муҳтож эмасдилар. Фақат дўсту қадрдонгагина таянардилар. Эсимизда, 1976 йил вафотлари арафасида қадрдон дўстлари Темурхон тўрамни чақиртирдилар (Бу киши 100 ёш умр кўриб, яқинда вафот этган мўътабар шахс). Энг сўнгги васиятлари, илтимосларини шу кишига ҳам айтганлар.

Одамларни миллатига қараб ажратишдек тор тушунча падари бузрукворимиздан йироқ эди. Фалсафалари бўйича инсонларнинг ҳаммаси Оллонинг бандаси ҳисобланади, уларни ажратиб бўлмайди.

Бутун фаолиятлари билан инсонларга, жонажон ягона диёр — Туркистонга хизмат қилганлар.

ТОЛИБЖОН ОБИДОВ

ИСТЕЪФОДАГИ КАПИТАН, 17 МЕДАЛЬ, 4 ЖАНГОВАР ОРДЕН НИШОНДОРИ, УЛУҒ ВАТАН УРУШИ НОГИРОНИ:

— 1945 йил эсимда. Ғулжа билан Урумчини боғловчи марказий йўл устида Шиху деган катта шаҳарни 70 минг аскардан ортиқ қўшини билан гоминдончи-чанкайшийчилар ишғол қилиб турарди. Шаҳар атрофларида катта нефть, тошкўмир, олтин конлари мавжуд эдики, бу жойни қўлга киритиш ниҳоятда муҳим аҳамият касб этарди. Биз 7,5 минг кишилик куч билан қўрғонни ишғол этиб, душманнинг 1600 дан ортиқ офицер, икки генералини асир олдик. Жанг операциясига генерал Палинов бошчилик қилди. Тўрамнинг ўғиллари эскадрон командири Ғаффорхон Шокиров генералга маслаҳатчи эди. Мен миномётлардан бетўхтов ўқ узиб душманга катта талафот етказишга ҳисса қўшдим. Лекин умуман ғалабамизни Алихонтўра номи билан боғлаш тўғридир. Чунки бу номни эшитганда жангчиларнинг руҳи кўтарилиб кетарди. Тўрамнинг ҳар бир сўзини турли миллат кишилари: татар, қирғиз, рус, дунган, ўзбек — ҳаммалари қонундек қабул этардилар.

Тошкентга келганда тўрам билан ота-боладек тутуниб кетдик. У киши билан бир неча бор сафарда бўлганман. Ленинобод, Фарғона, Қўқон, Асака, Тўрақўрғон, Новқат, Ўш ва бошқа манзилларга борганимизда жамоа тўрамни жуда катта иззат-икром билан қарши оларди. У кишининг тарбияга оид доно ўгитлари, панд-насиҳатлари, ҳаётий мулоҳазалари ҳаммани ўзига мафтун этарди. Тўрам одамлардан ҳайру саховатларини, фойдали маслаҳатларини сира аямасдилар.

РЎЗНОМА САҲИФАЛАНАЁТГАНДА:

Алихонтўранинг фарзанди Э. Шокиров дадаси ҳақидаги ҳужжатлар, архив материалларини тўплаб бормоқда. Куни кеча у қувончли хабарни маълум қилди: Алихонтўранинг шарқ табобатига оид оммабоп қўлланма «Шифо ул-илал» («Касалликлар давоси») китоби қўлёзмаси топилди. Уни муаллиф 1938 йил ёзиб тугаллаган экан. «Бу китоб ҳар бир мусулмон оиласи уйида туриши керак», деб ёзиб қўйилган экан унда. Мазкур асар шифокор олимларимиз, ноширларимизни қизиқтирса ажаб эмас.

Саҳифани филология фанлари номзоди Осим БОҚИЕВ ва Ўзбекистонда хизмат кўрсатган журналист Соат МУСАЕВ тайёрлаганлар.

1991 ЙИЛ — АЛИШЕР НАВОИЙ ЙИЛИ

ҲИРОТ ОҚШОМИДА

• Тарихий ҳикоя

ҲУСАЙН Бойқаронинг тахтга чиққанига ҳали кўп вақт бўлгани йўқ. Амир Ҳусайн ҳам, Алишербегу Мажиддинлар ҳам анча ёш, айни кучга тўлишган чоғлари. Чап қўл вазирлик вазифасини бажарувчи Мажиддиннинг кенжа синглиси бўлмиш ўн тўрт ёшли Моҳиябонуни жуфти ҳалолига узатиш маросими ўтказилмоқда.

Пешин намози тугагач, ҳовлида аёнларга ош тортилиб, шом тушганидан сўнг даричаси ҳовлига қаратиб қурилган уй ичкарисида қизлар базми бошланди. Юртга ош тортилиб бўлингач, Мажиддин жанобларининг лутфу карамлари билан бир неча сарой аёнлари қибла томонга қаратиб қурилган улкан болахоналик уйининг шоҳи айвонидаги кимхоб кўрпачалар устида чойхўрлик қилиб ўтиришди.

Аёнлар оҳиста сўзлашар, ортиқча ғала-ғовурга изн беришмас, кимнидир кутишар эди чоғи. Қизлар ҳам безовта бўлишиб, уйнинг даричасидаги шоҳи парда ортидан ҳовлига бот-бот қараб туришибди. Ҳа, дарвоқе, ким келиши керак, қудалармИ? Йўғ-е, қудалар тўёнани келтириб, тўнларни кийиб кетишганига ҳийла вақт ўтди. Навбатдаги меҳмонлар — Ҳиротнинг янги султони Ҳусайн Бойқаро билан вазири аълам Алишер Навоий эди...

Моҳиябону меҳмон қизларга лутфу назокат кўрсатиб туриб, шоҳи парда тутилган дарича ёнига келар экан, хаёлан мана бу назмий мисраларни шивирлади:

— Водариғо, шодлиғимдин диққатим устун эрур,
Не учунким ушбу шомим қатра шамсиз тун эрур.
Шавқи йўқ соҳиб Алидин, тош ўлди ишқ гулшаним
Умид бирла ғуж очилғон гулистоним кул эрур.
Дайри беҳишт гулзорида бир қамар эрдимку, воҳ,
Моҳиябонуга не ғам гар илтижо эрмас бажо,
Мағлуб ўлғоч ишқ умидим, кўз ёшим қул-қул эрур.

Ё, тангрим-ей, лоақал шул хуршиди анбар кечамға эртароқ келиб, юз кўрсатса на бўлғай эркан? Ҳа, билурмен, ул соҳиби даврон ҳажрида дайр беҳиштининг не гуллари очилиб, атрин ошкор этмағай. Эҳ... Мажиддин оғойим ҳам астойдил жон чекканларида эрди, соҳиб Али қўноқгоҳимизга бот-бот ташриф буюрсалар дил овлаб олган бўлурмидик? Аттанг, барчаси сароб ўлмиш. Пешонамға битилмағон эрканда, ҳай, оллоҳнинг иродаси шул эркан, биз, ожизаларнинг амри-шижоати қайга ҳам етур эрди? Энди ул алломаи фузалолар орасида оғойим шўрликка ҳам андек мушкуллик соя ташлайдурғон бўлди-да. Ҳусайн жаноблари ҳам Алишербек не десалар маъқуллаб турғай эрканлар. Оғойим эрса беш вақт намозу сарой юмушларини ғайрат бирла батартиб этмоқдин ўзгасини билмаслар. «Алишербекни қўноқгоҳимизга ҳамдард айламоқ насиб этса, тахти-меҳроб атрофидаги вазирлик курсим ҳам мустаҳкам тортадур», деб айтгон эрдилар...

Моҳиябонунинг дилидан нима кечаётганини меҳмон қизлар ҳам яхши тушунишар эди. Чунки уларнинг ўзлари ҳам шу каби умидворлик туйғусидан маҳрум эмас эдилар-да. Алишербекка бўлган интилиш боис Ҳирот қизларининг қалбларида ишқ умиди аланга олиб, ўзга қисматлар бағрида барҳам топар, олам чархи айланаверар эди.

ДАРВОЗА атрофида меҳмонларни кутиб, чиқаётганларни кузатиб турган бир тўп аёнлар орасида ногоҳ жонланиш юз берди. Кишнаётган отлар овози эшитилди. Мажиддин бошлиқ бир тўп уламою фузалолар Ҳусайн Бойқаро ташрифига пешвоз чиқишиб, таъзим бирла кутиб олдилар-да, меҳмонларни ҳовли саҳнидаги кўркам якка шийпонгача бошладилар.

Қизлар йиғилган хонанинг пардаси енгил қимирлаб ўнлаб нигоҳлар шийпонга қадалаётганини Ҳусайн ўткир нигоҳи билан илғаб олар экан, шийпончада ўзлиги ўтиришганидан эркин тортиб Алишербекка назмий мисралар билан мурожаат этади:

Алигинам, бир сўз десам, тошмасун дил зардаси,
Рўбарўда қатра елсиз тебранур шоҳ пардаси.
Не ончоат, анда айтинг, эрмаса чоғроқ фаҳм,
Турфа шавққа ҳожа ўлғай ҳушёр эрса бандаси...

Рўбарўдаги даричага сокинлик билан нигоҳ солган Алишербек ҳам Ҳусайнга юзланиб жавоб қайтаради:

Ҳусайнжон, аҳли аён, боқмиш бу ён, кўз қочмасун,
Оташ ичра тоб олибдур балоғат чирмандаси.
Ул ҳужраи анордаким, қирқ гулойим жам эрур,
Муғбача май тортса шоҳнинг чиқмасун шармандаси...

Чумоли аралаш тут чайнаб юборган оғиздек Ҳусайннинг юзи бир лаҳза тиришиб, кўзини ерга қаратди-ю, аммо гап моҳияти дўстона эканлигидан чеҳраси ёришиб, Алишербекка «маъқул» деган маънони англатиш учун бошини кўксига силкиб қўйди.

Қизлар базми давом этаётган хонадаги ғала-ғовур ногоҳ тиниб, бошига чодира ёпиниб олган икки ожиза хона эшигидан шошилиб чиқишди-да, орқа ҳовли томонга қараб йўл олишди. Зум ўтмай орқа ҳовлидан икки ожиза билан биргаликда икки кампир ҳам шошилишиб қизлар хонасига кириб кетишди. Рухсорбону исмли бир ожизанинг рангги қордек оқариб, шоҳи парда тутиб қўйилган дарича остида беҳуш бўлиб ётар эди.

Кампирлардан бири пардани бураб-бураб бир чеккага илиб қўйиши билан хонага тоза ҳаво киргани яққол сезилди. Иссиқдан юзлари бўртиб кетган қизлар «гур» этиб ўзларини девор панасига тортдилар.

Моҳиябону бемор дугонасини елпиш баҳонасида дарича ёнига келди-да, сочиқни икки қўлида ушлаб силкитар экан, пинҳон-пинҳон шийпон томонга неча бор кўз ташлаб олди. Меҳмонларга тавозе билдириб юрган Мажиддин ҳам яширин ҳолатда дарича томонга хўмрайиб қўйди. Девор панасида турган қизлар ҳам, ҳаё билан энгашган ҳолда хонтахта атрофидаги атлас кўрпачаларга ўтириб олишди-да, рангига қон югуриб, кўзларини очган Рухсорбонуга меҳр кўзи билан термулишди.

Кампирлар чиқиб кетишгач, пардани туширишиб, анча салқин тортган ҳавода гурунг бошлашди.

Шодмонабону исмли шаддодгина ёш жувон майда қилиб тўғралган бир паррак қазини оғзига солиб ўхшовсиз чайнар экан, Рухсорбонуга назмий ҳазил ташлайди:

Рухсорбону, қай камоннинг ўқи урмиш юракни,
Гуноҳи йўқ бераҳм ўқ — шоҳимиздан бўлакми?
Шоҳимиз ҳам хўп навқирон, лек Хадичабегим бор,
Кундош кўрса, юкин ургай ер ўпгунча куракни.

Рухсорбону даричанинг олдидан ёш болалардек эмаклаб келиб хонтахта атрофига ўтиради-да, қошини хиёл чимирган ҳолда чеҳрасига ним табассум тортиб, ҳолсизгина жавоб қайтаради:

Кундош кўрмоқ бахти сизга насиб ўлсун, илойим,
Қази бирла қарта бериб иззат этсун худойим.
Биз бечора деҳқон қизи, лек дил зари мил-милдир,
Шоҳ байтлар, шоҳ эрурким, биз ул шоҳга, шоҳ қулдир.

«Офарин-е, оқилаи Рухсорам», деб Моҳиябону Рухсорабонуни қучиб, ўпиб қўяди. Сафирабону исмли қоматдор кўркам жувон эса қўлига доирани олиб, нозик бармоқларида шул қадар майин ва оҳангдор қилиб чалганида юрагида ўти бор қизу жувонлар кенг хонанинг бўш жойида хиром айлаб, ниҳолдек қоматларини тебратганларида Моҳиябонунинг юрагида завқ аланга олиб, шоҳи парда ёнига оҳиста келади-да, Алишерга термулиб, ўзига ўзи пичирлайди:

Назми шоҳим, дил гиёҳим, шоҳ умидим хайр энди,
Эрта сурнай йиғлағайдур, кетурман жим, хайр энди.
Кўкга боқсам юлдузингиз ёнида юлдуз кўрмадим,
Ул юлдузни кўргай эркан қай мунажжим, хайр энди.

— Вой, Моҳиябону, нечук хомуш турурсиз, бизларни ўйнатиб қўйиб. қани, сиз ҳам бир ўйнаб беринг-чи,— деб Шодмонабону уни ўртага тортқилайди.

Моҳиябону қалбида уйғониб келаётган сеҳрли туйғуларнинг узилиб қолганидан бир лаҳза ранжиса ҳам, ўзининг базми эканлиги ёдига тушиб, ноилож рақсга мойиллик билдиради. Хилма-хил таомлар тортилиб, майлар қуйилгач, ҳовлидаги аёнлар ўзи билан ўзи овора бўлиб, ҳар ким суҳбатдошига завқ билан сўзланар эди.

Алишербек билан Ҳусайннинг ҳам дуимоғлари чоғ. Шийпончанинг яқинидан ўтиб турган барча аҳли аён уларга таъзиму тавозе билдириб туришибди. Қиз базми баҳонасида ором олиб яйраётган сарой аёнлари-ю, Мажиддиннинг яқин-йироқлари ҳам ўз суҳбатдошлари билан мусоҳаба қилиб туришса-да, кўзларини шийпонга тез-тез югуртириб, Ҳусайннинг назари тушдими-тушмадими, тавозе маъносида бошларини қимирлатиб, қўлларини кўксига оболриб, ўзларича яқинлик билдириб туришар эди.

Ярим пиёла май ичган Алишернинг икки юзи ним қизариб, чеҳрасини ғоятда баркамол этиб юборган эди. Ҳусайннинг ҳам юзлари қизил тортиб, қази-ю тўшлардан тортинмай иштаҳа билан танаввул этгани учун қизиб кетиб, пешонасини рўмолча билан ўхтин-ўхтин артар экан, дур қадалган салласини бироз бошидан олиб қўйгиси келди-ю, аммо ёлғиз эмаслиги ёдига тушиб фикридан қайтди.

Узоқдан кузатиб турган Мажиддин хизматкорлардан бирининг қулоғига ниманидир шивирлаган эди, зум ўтмай шийпонга хушбичим, ингичка овозли йигитча чиқиб, кўксига қўлини қўйиб салом берди-да, патнисдек келадиган хитойи елпиғичда, гўё рақс тушаётгандек маҳорат билан елпиб, икки улуғ зот жисмини бир лаҳзада салқинлатиб, жунжикишга олиб келди. Ҳусайн «бўлди» маъносида қўлини силтаган эди, йигитча тавозе билдириб, орқаси билан юриб, шийпонни холи қолдирди. Хитойи чойнакда ҳинду чойи олиб келган югурдак Алишернинг олдига иссиқ чой қўйиб кетди.

Ҳусайн оҳиста чой ҳўплаб, сўзлай бошлайди:

— Эҳ, Али, хўп ажойибсиз-да, мен сизга неча маротаба аввалда ҳам гап очгон эрдим. Мажиддиннинг кенжа синглиси Ҳиротдаги энг сулув ожизалардин бири эркан, деб. Чунки уни Хадичабегим ҳам сизни назарда тутиб хўп таъриф этгон эрди. Сиз эрса парво ҳам этмадингиз. Билишимча, қизнинг анчайин назмий иқтидори ҳам бор эркан. Жойини топаолмағон иқтидорлуғ ожизалар ҳомийсиз об кўрмайдурғон саҳро гиёҳларидек қовжираб, хазон бўлғувсидир.

Алишербек ҳам аста чой ҳўплар экан, бироз хаёлга чўмиб, жавоб қайтаради:

— Ҳа, эшитганим бор, назмиятини ҳам билурмен. Мажиддин жаноблари ҳам савр ойи бошларида хуш кайфият ичра бир неча ғазал битилгон битикни менга тутқазиб, фикрингизни билдирғайсиз деб айтгон эрди. Мен ул жанобнинг илтимосини бажо этгон эрдим. Сўнгра ўз ўйларим бирлан банд бўлиб, хаёлдин кўтарилиб ҳам кетибдур. Тунов куни эрса тўй хабарини эшитдук...

Назмий иқтидорига келсак, маломатлар бўлсинким, мўмину мусулмон мамлакатларинда ожизаларнинг эътибор қозонмоқлари тоғдек тўсиқларга дуч келгандир. Бу тўсиқларни ожизалар қўпориб ташламоққа қодир эмасдурлар. Зеро, бу тўсиқлар оилавий ришталарга боғланиб турғувсидир. Ожизаларни ўзи бирлан тенг кўрадурғон ҳур фикратлиғ эр кишининг ўзи ҳомийлигига олиши денгиз тубиндаги гавҳар доналари каби камёб бўлуб қолмоқдаким, менинг бир умрлик ҳасрату надоматим ҳам иқтидор соҳибларини асраш, уларнинг ўз қобилиятларини намоён қилишларига қулай шароит яратишга қаратилмоқда. Мен бу эзгу умидларимга қанчалик эришгаймен, натижаси асрларга ҳаволадир.

Ҳусайннинг юзига жиддийлик иниб, кўзлари маъюс тортган ҳолда шийпон орасидан кўриниб турган юлдузларга тикилар экан, «воҳ, дунёи бебақо» деб ўнг қўлини тиззасига уриб хаёлга чўмади. Лаҳза ўтмай назмий мисралар тизади:

Бу дайр оҳ, не учунким эрмиш сафолиғ бебаҳо,
Не учунким умри гулзор, охирда ўлғай бебақо.
Фонуси гумбаз нечун, юлдуз бўлур чақнар олис,
Хом сут эмғон бандасиға келғай фано, дорулбақо.
Не учунким жисму лошинг, таъмир қабул этмас охир?
Ўйласанг кўксингни ёрғай туғёнларинг йиртиб яқо.
Не учун бунёд этиб ул, тангрим ҳалок этғай яна,
Тоштарош ҳайкал ясаб сўнг гурзи бирла ургандақо.
Воҳ, Али, айланг жавобким, Султон Ҳусайнийға бу шом,
Хотир бақолуғ айласун, минг йилларға айлаб садо.

Ушбу лаҳзада Алишербекнинг кўзларига ёш қуйилиб, юзларига оқиб тушди. Тақдир Ҳусайндек содиқ дўст билан ҳамкорликда яратиб, даҳр саҳнасида учраштиргани учун шодликка тўлиб ҳўнграб йиғлагиси, фалакка жар солиб дўстини алқагиси келди-ю, аммо бунинг мавруди эмас эди. Шу боисдан у Ҳусайннинг ўнг қўлини маҳкам сиқиб, жавоб беришга тутинди:

Воҳ, Ҳусайний, пора айлаб бағримни қон айлар бу чарх,
Фикратим шом ичра сарсон, нурин ниҳон айлар бу чарх.
Бу дайр бир тоғ эканким, бисёр эрур тош дўнгалак,
Пойим узра панд берибким, мўл интиқом айлар бу чарх.
Бу чархи каж, кўҳна хунхор, бунёд этиб хок айлағай,
Тутиб пинҳон сир-асрорин, имтиҳон айлар бу чарх.
Табобатдин устун излаб, топмай ҳайрон ўтди Сино,
Бериб ором бандасиға, охир гирён айлар бу чарх.
Эй Ҳусайний, Алишердин сўрмангиз бу гардун сирин,
Иқтидорлиғ зотки келмиш, зори сарсон айлар бу чарх.

Турсун МУҲАММАД.

«ЛИСОН УТ - ТАЙР»

БУГУНГИ кунда Алишер Навоий яратган бебаҳо хазинани бекаму кўст халққа етказишга ҳаракат қилинмоқда. Шу боисдан эндиликда кечикиб бўлса-да, олдинги нашрлардаги номатлуб ёндашувлар ўрни тўлдирилмоқда. Шу нуқтаи назардан яқинда Алишер Навоийнинг «ЛИСОН ут-ТАЙР» достони Ғафур Ғулом номидаги нашриёт—матбаа бирлашмасида чоп этилиши китобхонлар учун муносиб совға бўлди.

Бу китобдан биз ҳали ўқимаган сатрларимизни кўриб қувонамиз, бир маҳаллар таъқиқланган талқинлардан воқиф бўламиз ва Навоий сиймоси ўзининг бўйбасти билан кўз ўнгимизда намоён бўла бошлайди. Ёш Алишернинг диний ва дунёвий илмларни ўқишдан толиққанда қўлига оладиган энг севимли китоби Фаридиддин Атторнинг «Мантиқ ут-тайр» достони бўлган. Олимларнинг таъкидлашича, бу асар Навоийда юксак инсоний ғурур ва эътиқодни, Оллоҳ томонидан яратилган табиатга меҳрни мустаҳкамлаган. Айтишларича, бу достонни Алишер ёд билган.

У ўзигача яратилган «Хамса» достонларига жавоб ёзади. Камол Хўжандий, Ҳофиз Шерозий, Амир Хусрав Деҳлавий, Абдураҳмон Жомий ғазалларига татаббуълар битади. Айни пайтда «Мантиқ ут-тайр» унга бир умр йўлдош бўлади. Бу китобнинг бош ғояси — ваҳдати вужуд (вужуд ягоналиги) ва тажаллий (асл мояниНг оламдаги зуҳуроти) «Лисон ут-тайр»га ҳам сингиб кетади.

Қушлар Ҳудҳуд бошчилигида Симурғни излаб етти водийдан, яъни Талаб, Ишқ, Маърифат, Истиғно, Тавҳид, Ҳайрат, Фақру Фанодан ўтишади. Натижада Симурғ бу ўзлари, яъни ўттиз қуш эканлиги аён бўлади. Хўш, Навоий бу билан нима демоқчи? Аввало, босқичлар англатмиш маъно нимадан иборатлигини билиб олсак, менимча, тўғри бўлади. Талаб — Оллоҳни талаб этган фидоий суфий. У муттасил Худонинг ИШҚИ билан банд. Ва Тангрига интилиб, шу йўлда Оллоҳ ҳақида МАЪРИФАТ ҳосил қилади. Оллоҳнинг ҳусн ва маъно жиҳатидан мислсиз ИСТИҒНО вужуд эканлигини билгач, унинг ўзига қаноат ҳосил қилади ҳамда Худодан бошқа ҳеч ким ягона эмаслигини билади. Борлиқ, барча гўзал Оллоҳда ва ундангина бизга нур ёғилиши суфийни ҲАЙРАТга солади. Шу ҳайрат манбаи учун ҳамма нарсадан, давлатдан, бойликдан воз кечиб жисман Оллоҳ учун ФАҚИРликни тан олиб ФАНО бўлади. Бу водийлардан ўтиш учун инсон чин фидойи бўлмоғи лозим. Бу фалсафа «Лисон ут-тайр» мутолааси давомида қизиқ ҳикоялар, қиссага татигулик «Шайх Санъон» севги достони орқали бизга юз оча бошлайди.

Ташқи гўзаллик. Бу худди чўққидан тушиб келаётган тошга монанд, чунки у қирларнинг юрагини тақапука қилиб, ҳаммага жилвалик кўринади-ю, тубанлик сари елаётгани эсида йўқ. Яъни ҳар қандай инсон ўз гўзаллиги билан ғурурланмаслиги лозим, вале унинг ички дунёси латиф бўлсин.

Ахир Хўжа Аҳмад Яссавий ҳам «Инонмағил молингга бир кун қўлдин кетаро, тўрт оёқлик чўбин от бир кун сенга етаро» деганларида қанчалар ҳақ эдилар. Навоий ҳам худди шу нуқтаи назардан руҳингни маърифатлик қил, вужуднинг ўткинчи, руҳинг доимий демоқчидир. Биз эса ўз танимизни бу қадар севамиз, нечун?

Тўлқин ИБРОҲИМ ўғли.

ШОИР НОМИДАГИ МАҲАЛЛАДА

ЮРТИМИЗНИНГ ҳар бир кишиси улуғ бобомиз Ҳазрат Алишер Навоий таваллудининг 550 йиллиги туфайли буюк шоир ва мутафаккир ижодидан кенгроқ баҳраманд бўляпти. Негаки ўзбекнинг ҳар бир хонадонида Навоий ғазаллари, рубоийлари янграмоқда, ҳамма жойда унинг асарлари қунт билан ўрганилмоқда.

Айни кунларда вилоятимизнинг шаҳар, ноҳия ва қишлоқларида, мактабларида... қўйингки, ҳамма ерда буюк сўз санъаткори таваллудининг 550 йиллиги кенг нишонланмоқда. Тошкент ноҳиясидаги Охунбобоев номли жамоа хўжалигининг Алишер Навоий номи билан аталувчи маҳалласида ҳам бобомизнинг санаи муборакалари тантанали нишонланди.

Шунинг учун бу ерга маҳалланинг барча ёшу қариялари, жумҳуриятимизга таниқли кишилар, эл назарига тушган санъаткорлар ташриф буюришди.

Навоийхонликни «Кўктерак» масжидининг имом хатиби Яҳё қори Турдиев очди. Шундан кейин маҳалла қўмитасининг раиси, Тошкент иқтисодиёт дорилфунунининг доценти Эркин Ғуломов сўз олиб, Навоий маъракаси муносабати билан маҳаллада амалга оширилаётган ишлар ҳақида сўзлади.

Бу қутлуғ айём билан тўпланганларни табриклади. Шундан сўнг хонанда Маҳмуджон Азимов Навоий ғазаллари билан айтиладиган қўшиқлардан ижро этди.

Таниқли шоир ва драматург Ҳайдар Муҳаммад сўзга чиқиб, Навоийнинг адабий мероси ва у ҳақда яратилаётган асарлар, шунингдек, ўзининг ана шу мавзудаги саҳна асари ҳақида сўзлаб берди. 9-ўрта мактабнинг бир гуруҳ ўқувчилари Навоийнинг ҳикматларидан ўқишди. Совет Иттифоқи халқ артисти З. Муҳаммаджонов эса ҳозирги кунда жумҳуриятимизда Навоийнинг ҳаёти ва ижодини ўз ичига олган янги санъат асарлари хусусида ҳикоя қилди. Шунингдек, бир қанча таниқли кишилар ҳам сўзга чиқишиб, буюк алломанинг қилган хайрли ишлари, унинг ёш авлод тарбиясидаги роли юзасидан ўз фикрларини билдиришди.

— Бу тадбирни ўтказиш учун тайёргарлик анча аввал бошланган эди,— дейди маҳалла қўмитасининг раиси Э. Ғуломов.— Йил бошида маҳалланинг номи ўзгартирилиб, Алишер Навоий номи берилганлиги ҳам бежиз эмас. Шундан сал кейин, яъни февраль ойида маҳалламиз клубида навоийхонлик ўтказилди. Шунда кўчалардан бирига ҳам буюк мутафаккир номи берилиши таклиф қилинган эди. Мана энди маҳалланинг катта кўчаси у зоти шарифнинг табаррук номи билан юритилмоқда. Ҳали қиладиган ишларимиз кўп...

Биз ул буюк зотнинг номи берилган кўчадан юриб бордик. Кўча бошида Навоийнинг каттакон портрети, унинг ёнида ҳазратнинг қисқача таржимаи ҳоли ёзиб қўйилган. Бизни тағин шу нарса мамнун этдики, бу кўча ниҳоятда тоза ва чиройли эди. Кўчанинг икки ёнида бир текисда ўсаётган манзарали дарахтлар кишига завқ бағишлайди...

Алишер Навоий маъракаси муносабати билан маҳалла қўмитаси биноси қошида Навоий хонаси ташкил қилинибди. Бу ерга даҳо сўз санъаткори китобларига ишланган расмлар қўйилган, асарларидан парчалар келтирилган, мўъжаз кутубхона ташкил этилган. Шуни таъкидлаш лозимки, бу ерда нафақат Навоий, балки Шарқнинг маърифатли аёллари — шоира Зебуннисо, Нодирабегим, Увайсийлар ҳақида ҳам қизиқарли маълумотлар оласиз.

Эркин ШЕРМОН,
ТошДД толиби.

Муҳаррир
Н. НАСИМОВ.

ЭЪЛОНЛАР БУРЧАГИ

СССР Алоқа вазирлиги

ТОШКЕНТ ЭЛЕКТРОТЕХНИКА АЛОҚА ОЛИЙ БИЛИМГОҲИ

1991—1992 ўқув йилига

КУНДУЗГИ ТАЙЁРЛОВ БЎЛИМИГА

ТИНГЛОВЧИЛАР ҚАБУЛ ҚИЛАДИ

Илғор колхозчилар ва СССР Қуролли Кучлари сафларидан захирага бўшатилганлар орасидан саноат корхоналари қурилишлар, транспорт ва алоқа ташкилотлари, геология-қидирув ташкилотлари, давлат ва жамоа хўжаликлари ҳамда ҳарбий қисмлар қўмондонлигининг йўлланмаси билан келган тўлиқ ўрта маълумотли шахслар қабул қилинадилар.

Тайёрлов бўлимига кириш учун тавсияномалар ўқишга юбориш тўғрисидаги масала кўрилаётган пайтда камида 2 йиллик амалий меҳнат фаолиятига эга бўлган шахсларгагина берилиши шарт. Мазкур корхона (жамоа хўжалиги)да ишчи (колхозчи) вазифасидаги амалий меҳнат фаолияти сўнгги йил давомида узлуксиз бўлиши лозим (шогирд сифатидаги иш вақти тайёрлов бўлимига қабул қилишда ҳисобга олинмайди). Ўқишга юборилган колхозчилар ҳар бир тақдим йили учун ана шу жамоа хўжалигида белгиланган энг кам меҳнат кунларини ишлаб берган бўлишлари керак.

МЕҲНАТ ФАОЛИЯТИГА ЭГА БЎЛГАН ВА КУНДУЗГИ ЎРТА МАКТАБНИ 1991 ЙИЛДА БИТИРГАНЛАР ТАЙЁРЛОВ БЎЛИМИГА ҚАБУЛ ҚИЛИНМАЙДИЛАР.

Тайёрлов бўлимига кирувчилар қуйидаги ҳужжатларни топширадилар: ректор номига ариза, йўлланма (2 ёки 1,4-илова), ўрта маълумоти тўғрисида ҳужжат (асли), иш жойи (ҳарбий қисм)дан тавсифнома, меҳнат дафтарчасидан корхона раҳбари тасдиқлаган кўчирма, 086/У шаклдаги тиббий маълумотнома, 3х4 см. катталикдаги 8 та фотосурат.

АРИЗАЛАР 1 ОКТЯБРДАН 10 НОЯБРГАЧА ҚАБУЛ ҚИЛИНАДИ.

Математика ва физикадан суҳбат 20—25 ноябрь кунлари ўтказилади, тингловчилар сафига қабул қилиш — 25—30 ноябрь кунлари бўлади.

ТАЙЁРЛОВ БЎЛИМИНИ БИТИРИБ, ИМТИҲОНЛАРИНИ МУВАФФАҚИЯТЛИ ТОПШИРГАН ШАХСЛАР ОЛИЙ БИЛИМГОҲНИНГ I КУРСИГА, КУНДУЗГИ БЎЛИМГА КИРИШ ИМТИҲОНЛАРИСИЗ, УМУМИЙ ТАНЛОВ ЙЎЛИ БИЛАН ҚАБУЛ ҚИЛИНАДИЛАР.

МАШҒУЛОТЛАР — 1 ДЕКАБРДАН БОШЛАНАДИ.

Ўқиш муддати — 8 ой.

ТАЙЁРЛОВ БЎЛИМИГА ҚАБУЛ ҚИЛИНГАНЛАР ОЙИГА 80 СЎМ ҲАЖМИДА СТИПЕНДИЯ БИЛАН, БОШҚА ШАҲАРДАН КЕЛГАНЛАР ЁТОҚХОНА БИЛАН ТАЪМИНЛАНАДИЛАР.

Қуйидаги манзилга мурожаат қилинсин: 700087, Тошкент шаҳри, Энгельс кўчаси, 108-уй. Тайёрлов бўлими деканати. Маълумотлар олиш учун телефон: 35-36-06.

ТОШКЕНТ «ВОДОКАНАЛ» ТРЕСТИ

15 НОЯБРГАЧА

АБОНЕНТЛАРГА СУВҚУВУР-КАНАЛИЗАЦИЯ ХЎЖАЛИКЛАРИНИ

1991—1992 йиллар қиш мавсумида фойдаланишга тайёрлаб қўйишни

ТАКЛИФ ЭТАДИ

БУНИНГ УЧУН ҚУЙИДАГИЛАРНИ БАЖАРИШ ЛОЗИМ:

Сувқувур ва канализацияни ҳар эҳтимолга қарши таъмирлаш;

вақтинча мавсумий сув тақсимлагичларни ёпиб қўйиш;

очиқ ётган сув қувурлари, сув сарфини ҳисобга олувчи узеллар ва сув тақсимлагичларни иситиб қўйиш.

Қиш шароитида, фойдаланишга тайёрланмаган сувқувур-канализация хўжаликлари қўшимча огоҳлантиришсиз шаҳар сув тармоғидан узиб қўйилади.

Бир йўла сув ҳақини ўз вақтида тўлаш лозимлигини эслатамиз.

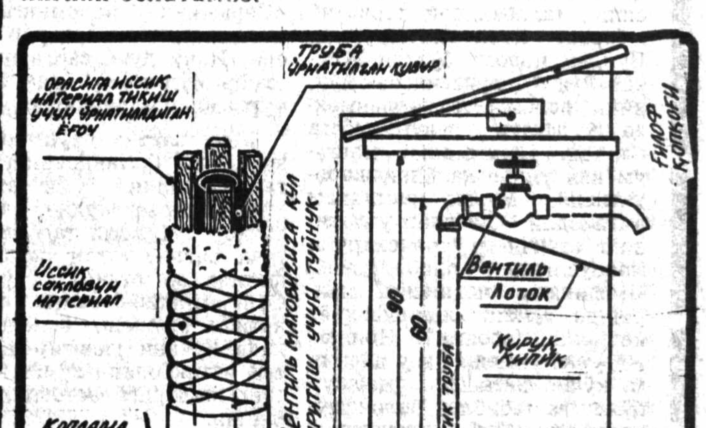

ҲОВЛИ СУВҚУВУРЛАРИНИ ҚИШ МАВСУМИГА ТАЙЁРЛАШ

Ҳовли сувқувурларининг тик қувурларини қиш мавсумига иситаётганда қувурнинг ташқи сатҳи—тик қувур ва иситувчи материал оралиғида 40—60 миллиметр бўшлиқ қолиши лозим.

Майдаланган сомон, қуруқ қипиқ, қуриган ўт ва бошқа иссиқлик ўтказмайдиган материаллар ўраш материали бўлиб хизмат қилиши мумкин.

Иситиш материалининг қалинлиги камида 30—25 сантиметр бўлиши керак.

Сув тик қувурини ўраш учун металл тўрлар, қоп, қалин қоғоз ва бошқалар қўлланилади.

Водопровод тик қувури ўралганидан сўнг у ёғоч билан ўраб чиқилади ва бўш қолган оралиққа қипиқ тўлдирилади.

Кўпинча жўмракнинг сальниги ишдан чиқиб, сув иссиқликни сақловчи материалга оқиб кетади. Шунинг учун жўмракнинг тагида тунука ёки шифер бўлиши, уни ёғоч қопламадан ташқарига чиқариб, бир мунча нишаблик билан ўрнатиш лозим. Ғилофнинг усти очилиб, ёпиладиган қопқоқ билан ёпилиб, жўмрак маховиги учун туйнук қолдирилади.

МУАССИСЛАР: ХАЛҚ ДЕПУТАТЛАРИ ТОШКЕНТ ВИЛОЯТ КЕНГАШИ ВА «ТОШКЕНТ ҲАҚИҚАТИ» ЖУРНАЛИСТЛАР ЖАМОАСИ.

БИЗНИНГ МАНЗИЛГОҲ: 700000 ТОШКЕНТ, ГСП ЛЕНИНГРАД КЎЧАСИ, 32.

Муҳаррир ўринбосарлари — 335885, 325747, 325748, 337916; масъул котиб — 334808, 325353; масъул котиб ўринбосарлари — 325750; бўлимлар: мафкура — 325778, 337010; қишлоқ хўжалиги — 325647; саноат, қурилиш ва транспорт—325749; маҳаллий Кенгашлар ҳаёти—325733; ижтимоий масалалар — 325556; маданият — 325767; адабиёт ва санъат — 325553; ёшлар ҳаёти, ахборот, ҳарбий-ватанпарварлик ва спорт — 325645; хатлар ва оммавий ишлар — 334048, 325354; жамоатчи кенгаш қабулхонаси — 334048, 325354; эълонлар бўлими — 325727.

● Ўзбекистон Компартияси Марказий Қўмитаси нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси. 700000, Тошкент, ГСП, Ленинград кўчаси, 32. Рўзнома офсет усулида А—2 форматида босилади. ● 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Нашр кўрсаткичи: 5987.

Босишга топшириш вақти — 20.30. Босишга топширилди — 20.00.